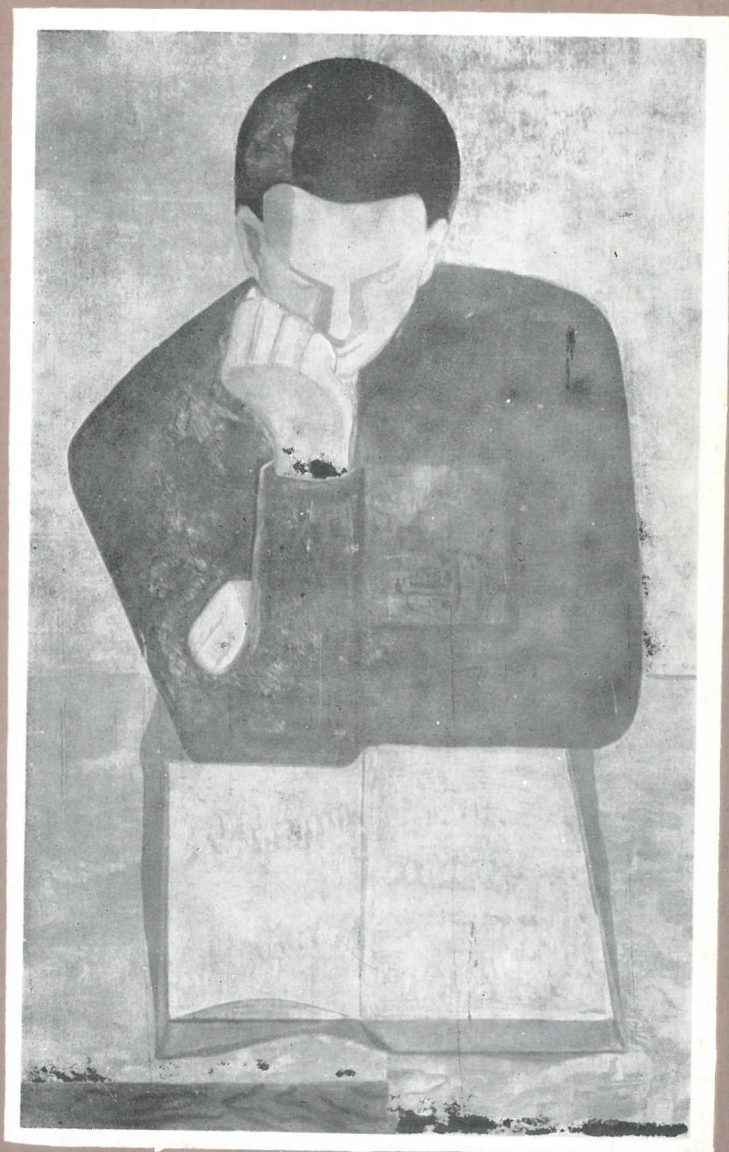

1

fejér megyei
könyvtáros

XIV. ÉVFOLYAM, FEBRUÁR

1974

1

fejér megyei könyvtáros

XIV. évfolyam

1974

február

Fejér megye könyvtárosainak tájékoztatója

tartalom

	Évforduló elé	3
BÖRC S JÁNOS- NEMÉNYI LÁSZLÓ	A bejáró munkások és a könyvtári olvasás	6
GÉVAY ÁGNES	Olvasórétegek a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban	10
	Fejér megye tanácsi és szakszervezeti közművelődési könyvtárainak és könyvkölcsönzőinek 1973. évi adatai	16
	Könyvtárról könyvtárra	
	A József Attila Városi Könyvtár (nl)	18
	Ezt láttuk	
	A jövő falusi könyvtáraiért (Cs. R.)	32
	Könyvkiállítás, sajtókivágatok, bibliográfia (nl)	33
	Film és könyv a pusztán (-nyi)	34
	Kövek, színek, emberek	
MAGYAR ZSUZSA	Egy 18. századi könyvkötő Székesfehérvárott Philipp Jacob Aman	35
	Könyvespolc	
	1973. november – 1974. január (-ó-)	42
	Hírek	
	Magas szakmai színvonal – nagy érdeklődés a Mezőgazdasági Könyvhónap Fejér megyei rendezvényein	44

Fejér megyei
Könyvtáros

Fejér megye
könyvtárosainak
tájékoztatója
(Körlevélként)

SZERKESZTI

a Szerkesztő Bizottság

Tagjai:

Dr. Csongor Endréné
Murányi Lajos
Neményi László
Sudár Ivánné
Tóth György István

KIADJA

a Vörösmarty Mihály
Megyei Könyvtár
Székesfehérvár
Bartók Béla tér 1.
Telefon: 12-684
Felelős kiadó:
Dr. Csongor Endréné

KÉSZÜLT

a Papiripari Vállalat
Dunaújvárosi Gyára
házi nyomdájában
400 példányban

Ebben a számunkban a 20., 22., 25., 28., 30. és 31. lapon a dunaújvárosi József Attila Városi Könyvtár belső tereit mutatjuk be fényképeken. – A 43. lapon Pinke Miklós grafikája.

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

BÖRCS JÁNOS, a bicskei Vajda János Nagyközségi Könyvtár igazgatója; CSONGOR RÓZSA író, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatója; GÉVAY ÁGNES, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár olvasószolgálati csoportvezetője; MAGYAR ZSUZSA, a Fejér megyei Levéltár munkatársa; NEMÉNYI LÁSZLÓ, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; TÓTH GYÖRGY, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese

ÉVFORDELÓ ELÉ

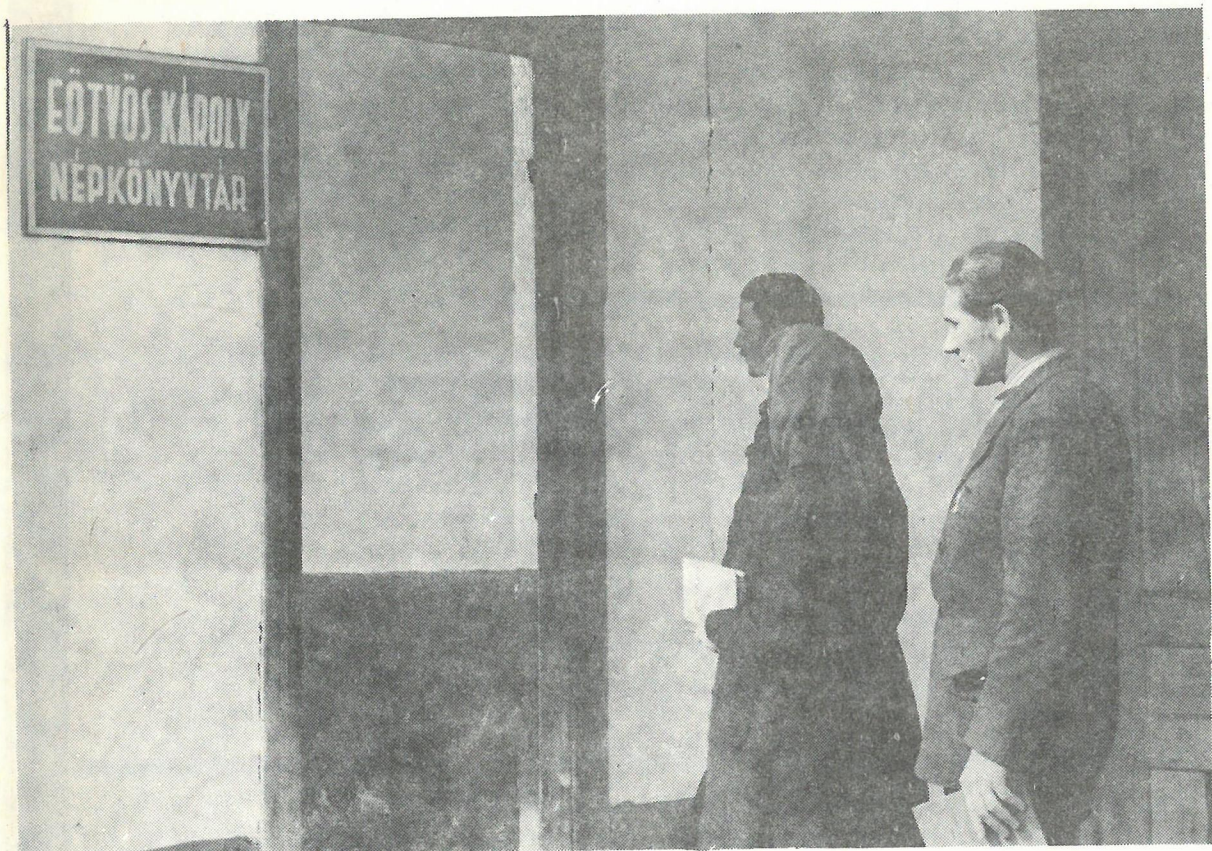
Évfordulóhoz közeledünk, a területi (tanácsi) közmüvelődési könyvtárak fennállásának huszonötödik évfordulójához. Az első tavasz, 1945 tavasza tette lehetővé, a társadalmi és gazdasági téren bekövetkezett változások után azt, hogy új, feladataikban is új könyvtárak létesüljenek az országban. Az első könyvgyűjteményeket a Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság – mely a Magyar Kommunista Párt irányításával működött – küldte szét 1947-ben, több mint ezer helyre. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által elindított mintegy hatszáz vándorkönyvtár volt a következő lépés. S ezt követte az Országos Könyvtári Központ Népkönyvtári osztálya által alapított első népkönyvtár, 1949. április 24-én.

Európa nagy részén április 24-e ősi ünnepnap, a tavasz kezdetének napja. Rigmusok szólnak róla, babonák fűződnek és népi szokások kötődnek hozzá. Immár huszonöt éve, hogy a magyar nép körében a jeles napok között is az év egyik leg-szerencsésebb dátumának számít. Mert huszonöt éve, hogy új, jelentős esemény emeli a fényét: e napon avatták fel, az akkor még Veszprém megyéhez tartozó Mezőszentgyörgy községben az ország első népkönyvtárát, Eötvös Károly egykori lakóházában. Jelképesnek érezzük a napot és a helyet is. Az ősi tavaszünnep új jelentőséget nyert a régi mellé: nem csak a természet megújulására, a friss élet fakadására emlékeztet immár, hanem egy új könyvtári hálózat kezdetére is. Babonák sora fűződött e naphoz, s a ház, ahol az első népkönyvtár megnyílt, az egyik legsötétebb gondolat, a vérvád ellen küzdő író háza. Valamikor ez a nap volt a cselédfogadás, a pásztorbeállítás napja is. Huszonöt éve "fogadja" az egykori cselédeket és dolgozó társaikat, a magyar népet, az első népkönyvtár, s az egykori pásztorbeállítás napjára "beállt" az első népkönyvtáros.

A negyedszázados évforduló számadásra kötelez. A megtett út, az elért eredmények elismerésre méltók. De a közmüvelődés minden dolgozójának világoosan kell látnia és a költővel vallania: "Még nem

elég!" Az évek, az évtizedek, az elért eredmények lehetnek mérföldkövek, irányt mutató táblák, de nem lehetnek megállást, megnyugvást jelentő pontok. A számadás összegezése csak egy lehet: tovább haladni a megkezdett úton; jobban, eredményesebben, színvonalasabban.

Gondoljunk az évforduló napján mindarra, ami az elért eredményeket lehetővé tette, mindazokra, akik elérték azokat, és a feladatokra, amelyek előttünk állanak.

A mezőszentgyörgyi népkönyvtár bejárata előtt (1949)

Néhányan az első olvasók közül (1949)

A felújított mezőszentgyörgyi községi könyvtárban (1966)

A BEJÁRÓ MUNKÁSOK ÉS A KÖNYVTÁRI OLVASÁS

Aki figyelmesen olvassa a sajtót, az utóbbi időben mind gyakrabban találkozik a munkásság műveltségéről, olvasási kultúrájáról szóló publikációkkal. Ismeretes, hogy a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztálya tájkonferenciákon vitatta meg a munkásság könyvtári ellátásának helyzetét a területek illetékes szakembereivel. Ugy véljük, ez is arra ösztönöz, hogy ki-ki nézzon körül a maga területén, és minél előbb, legalább erejéhez mérten tegye meg a legszükségesebbeket.

A mi szerény vállalkozásunk is e felismerés jegyében született. Sem kereteit, sem tartalmát tekintve nem lép túl az elemi tájékozódás igényén. Rövid idő alatt annyit akartunk megtudni, könyvtárunkat milyen arányban látogatják a fizikai dolgozók — közülük is a bejáró munkások —, és mit olvasnak. Ez utóbbiból az izlésszintre kívántuk levonni a legfontosabb következtetéseket. "Alig van olyan, a munkás életformáról szóló szociográfiai vagy szociológiai munka, amely ... ne sorolna csüggesztő példákat a bejáró munkások utazási gondjainak kulturális következményeiről"—írja Szántó Miklós a Társadalmi Szemlében.¹ Tájékozódni kívántunk — noha csak kiragadott minták alapján — bejáró munkás olvasóink életmódjáról, utazási körülményeiről és szabadidő-viszonyairól is. Adatainkat a bicskei Vajda János Nagyközségi Könyvtár kölcsönzési nyilvántartásából történt kigyűjtés szolgáltatta, melyet olvasókkal készített interjúk egészítettek ki.

Bicske nagyközség (népessége 9948)² Budapest agglomerációjához tartozik, mindössze 35 kilométerre fekszik a fővárostól. Ez a távolság személyvonattal is csak 45 perc utazási időt jelent. Az itt lakó fizikai dolgozók becslés szerint közel 70 %-a naponta jár Bicskén kívüli munkahelyekre; az ingázók aránya ehhez képest nem számottevő. A munkások nagy többsége budapesti, jóval kisebb hányada tatabányai gyárakban, üzemekben, vállalatoknál dolgozik. Erősen fejlődik a helyi ipar is; mind több dolgozót foglalkoztatnak az utóbbi években létesült, illetve az ide települt vagy időközben kibővült üzemek, vállalatok és ipari szövetkezetek (Mechanikai Mérőműszerek Gyára, Villanszerelő Ipari Vállalat, Gabonaiipari Tröszt, ÁFÉSZ Cementáru Készítő Üzeme, Költségvetési Üzem, Szolgáltató KTSZ, Fa- és Építőipari KTSZ, Zsinóripari KTSz, FÓNIX KTSz stb.). A Bicskén lakó, összesen 2798 fizikai munkás közül 1508 az iparban, 373 az építőiparban, 345 a szállításban, 255 a kereskedelemben és 317 egyéb területen dolgozik; 68 %-uk (1911 fő) szak- és betanított munkás. (A mezőgazdaságban foglalkoztatott aktív keresők száma 833.)

A könyvtárhasználat mértéke Bicske területén — 5 éves alsó korhataral számítva — éppen 20,0 %, tehát az olvasni tudó lakosságnak kerekén egyötöde veszi igénybe a Vajda János Nagyközségi Könyvtár

és 6 fiókkönyvtárának, illetve könyvkölcsönzőjének szolgáltatásait (1973. december 31.). Tekintve, hogy nagyközségünk területén csak egyetlen szakszervezeti könyvtár működik (a Bicskei Állami Gazdaságban), mintegy félezer kötetes állománnyal,³ a munkásság lakóhely szerinti ellátásában a tanácsi könyvtár részvétele kizárólagosnak minősíthető.⁴ – A Bicske tanácsi könyvtári egységeibe 1973-ban beiratkozott, összesen 1844 olvasó közül 1060 volt felnőtt (57,6 %) és 784 gyermek, illetve 14 éven aluli (42,4 %). A munkásolvasók száma 321 volt ekkor, melyből 193-at tartottunk nyilván az anyakönyvtárban, 128-at pedig a fióktíntézményekben. Ez a 321 olvasó Bicske nagyközség munkáslakosságának 11,4 %-a. Ha önmagában véve nem is magas érték ez a 11,4 %, mégis több mint kétszerese az 1972-ben mért országos átlagnak, amely csak 5,1 % volt.⁵ És nem lebecsülendő az a tény sem, hogy nagyközségünkben a munkáslakosság csaknem arányának megfelelően szerepel a felnőtt olvasók között: a lakosság 30,4 %-a, az olvasóknak pedig 30,2 %-a volt munkás 1973-ban.

További, elemző vizsgálatunk a Vajda János Nagyközségi Könyvtár felnőtt-olvasószolgálatára szorított; számadatai a kölcsönzési nyilvántartás szerinti, 1974. január 16-i állapotot (tehát egy pillanatnyi keresztmetszetet), más tekintetben, az 1973. november 1-től kezdett újra iratkozás első másfél hónapjának eredményeit tükrözik. Első, szembetűnő észrevételünk volt, hogy munkásolvasóink csaknem az értelmiségiekkel azonos gyakorisággal használják a könyvtárat; másfél hónap leforgása alatt előző évi létszámuk 62,6 %-a, 121 fő iratkozott újra, míg többi felnőtt olvasóinknak csak 40,1 %-a. Felmérésünk e 121 munkásolvasó adatait dolgozza fel.

Munkásolvasóink 62,8 %-a bejáró, ami a munkáslakosság e rétegének arányos képviselését közelíti meg, és legalább is kedvező irányú eltérést sejtet a bejárással kapcsolatos, kulturális hátrányokat festő helyzetképtől. A bejáró munkásolvasók között szembetűnően magas a férfiak aránya: 92,4 %, a nők 7,6 %-ával szemben. A bejáró munkásnők túlnyomó része 30 éven aluli; ők azok, akik nincsenek lekötve otthon a háztartással. Az összes munkásolvasó 73 %-a férfi és 27 %-a nő. A nőknek a női munkáslétszámhoz viszonyítva is alacsony részvételére főleg az otthon végzett "második műszak" ad magyarázatot: ezért nincs idejük az olvasásra. A munkásolvasók 58,6 %-a szakmunkás, 12,4 %-a betanított munkás, a többi segédmunkás. A szak- és betanított munkások – magasabb képzettségükből és más ösztönzőkből is következően – a lakosságban képviselt arányuknál magasabb százalékban szerepelnek az olvasók között.

Az összes munkásolvasó életkor szerinti megoszlása azt mutatja, hogy közülük is elsősorban a fiatalabb korosztályok járnak könyvtárba: 66 %-uk 30 éven aluli. Közel sem azonos a férfiak és a nők korcsoportonkénti képe: míg a férfiaknak 73 %-a, a nőknek csak 51 %-a 15–30 év közötti. Viszont a 41–60 éves munkásolvasók száma (férfiak és nők együtt) csak 16 %.

Munkásolvasóink közül helyben dolgoznak 44-en; 57-en budapesti, 13-an tatabányai munkahelyekre járnak, 7-en pedig egyéb városokba, községekbe. A legtöbb munkahelyen vagy annak központjában működik kisebb-nagyobb, sőt néhány gyárban, üzemben jelentős, nagy

szakszervezeti könyvtár. Még jobb a szakmunkás tanulók helyzete: az intézetek mindenütt jól felszerelt könyvtárakkal rendelkeznek. Az interjúból mégis az derült ki, hogy bejáró olvasóink közül csak szóróványosan veszik igénybe a szakszervezeti könyvtárakat, bár az esetek többségében tudnak létezésükről. A jelenségnek több oka lehet. Az egyik bizonyára az, hogy a dolgozó siet haza, nem akar plusz időt eltölteni az üzemben az olvasnivaló kiválasztásával (gyakran nincs is rá módja), és kedvesebb, meghittebb is számára az otthoni környezet, az esetleg iskoláskora óta ismert nagyközségi könyvtár. Kiderült az is, hogy a munkahelyi könyvtár sem található mindig valóban a – sokszor változó vagy kis létszámú dolgozót foglalkoztató – munkahelyen, pl. az építkezéseken, üzlethálózatban stb. Sokak számára tehát ténylegesen nehezebben érhető el, mint a lakóhely szerinti, tanácsi könyvtár. Mindebből persze nem következtethetünk arra, hogy a többi, általunk el nem ért bejáró munkás egyáltalán ne jutna el a munkahelyi, szakszervezeti könyvtárakhoz – ez képtelen feltételezés lenne. De a pontos, mérhető adatok hiányában is nagyon valószínű, hogy a munkásság ellátásában Bicskén már évek óta a tanácsi könyvtárnak jut a döntő, a jóval nagyobb szerep, elérve, sőt talán meghaladva is a Verseghy György által felvázolt prognózis 1985-ös országos arányát.⁶

Az interjúban megkérdezettek nagy többsége naponta legalább 12–12,5 órát van távol lakóhelyétől, de előfordulnak 14–14,5 órás távollétek is. Reggelenként 4 óra körül indulnak és délután 16 óra körül érnek haza. Az utazásra fordított idő (a várakozásokkal, a munkahely megközelítésével együtt) átlagosan 3–3,5 óra, a felső érték 5,5–6 óra. Igazi "kétlaki" alig fordul elő közöttük, legtöbben csak "pihentető hobbyként" foglalkoznak a háztáji gazdasággal, kertészettel, szőlészettel, nyúltenyésztéssel stb. Elenyésző azoknak a száma, akiket nagyobb anyagi tervek (családi házépítés, nyaraló, autóvásárlás stb.) foglalkoztatnak, és ebből a célból vállalnak többletmunkát. Az esti, főleg a késő esti órákat nem hasznosíthatják: hajnalban kelnek, korán le kell feküdniük. Szabad idejüket általában a hétvégekben jelölik meg. Legtöbben csak ekkor néznek – válogatással – tévéműsorokat és töltenek több órát könyvolvasással, noha az utazók közül sokan hazafelé, a vonaton is olvasnak, ha jó a világítás – a hét több napján. A megkérdezettek 91 %-a legalább egy napilapra előfizet, háromnegyedrészük 2–3 féle lapra; a képes hetilapok után a különböző mezőgazdasági folyóiratok vezetnek. Legalább 50 kötetes, házikönyvtárnak nevezett gyűjteménnyel rendelkezik a megkérdezettek majdnem egyötöde, míg 100 kötetnél több könyvet csak ketten említettek. Sokan jelölték meg a "ritkán", "esetenkénti" könyvvásárlást, a gyűjtemény perspektívája nélkül. Más, könyvtáron kívüli művelődési intézményt a bejárók közül kevesen látogatnak; leginkább a mozi jön számításba, színház szóróványosan, hangverseny alig, az is csak könnyűzenei.

A 121 munkásolvasó közül csupán kettőnél nem volt kikölcsönzött könyv; 119-nél 117 kötet ismeretterjesztő és szakirodalmi, 314 kötet szépirodalmi, valamint 12 kötet gyermek- és ifjúsági szépirodalmi művet (összesen 443 kötetet) mutatott a nyilvántartás – ez átlag 3,7 kötet kölcsönzést jelent. Az olvasók 47 %-ánál csak szépirodalmi mű-

veket találtunk, 9 olvasónál szerepelt gyermek- és ifjúsági szépirodalom is, míg verseskötet csak egynél. A kölcsönzött szépirodalom 29 %-a volt lektűr, 32 %-a romantikus, 24 %-a magyar és külföldi klasszikus, valamint 15 %-a mai – főleg magyar – modern mű. Magasnak ítéltük – noha az eddigi mérések ismeretében nem találtuk meglepőnek – a lektűr arányát.

Az olvasás indítékai között első helyen szerepel a pihentető szórakozás, majd az olvasás hobbyként való megjelölése; ezt követi a különböző szabadidős elfoglaltságokhoz kapcsolódó szakirodalmi érdeklődés, majd az általános művelődés, végül a tanuláshoz és szakmai továbbképzéshez szükséges irodalom igénye. A megkérdezettek valamennyien elégedettek voltak a könyvtárral, külön kívánságokkal, javaslatokkal – noha kérdeztük – nem álltak elő.

Egy reprezentatív vizsgálat, a kulturális tevékenységek mérése alapján kimutatta, hogy Magyarországon a munkások 18 %-a erősen művelődik, 36 %-a közepesen, és 46 %-a alig.⁷ A mi felmérésünkben érintett munkásolvasók többsége, a rendszeres könyvtárhasználat révén is, az első csoportba sorolható. Az egészében kedvezőnek mondható bicskei helyzetképpel mégsem lehetünk elégedettek. Több figyelmet kell fordítanunk könyvtárunkban munkásolvasóinkra, és az eddiginél jobb segítséget nyújtanunk tájékozódásukhoz, fejlődésükhöz. A következőkben még az eddig el nem ért bejáró munkások könyvtári ellátásának lehetőségeit kíséreljük meg felkutatni, és az üzemekkel közösen megkeresni a megoldás módját. Itt az ideje, hogy a munkásközpontúság – amire Varga Béla is felhívja a figyelmet⁸ – ne hiányozzék tovább a tanácsi könyvtárak tevékenységéből sem!

Jegyzetek

¹ Szántó Miklós: Gondolatok a munkáséletmód változásairól. = Társadalmi Szemle, 28. évf. 1973. 7. sz. 28. l.

² Itt és továbbiakban is Csabdi adatai nélkül. (A Bicskéhez csatolt községben a 101 olvasó 43 százaléka munkás.)

³ Fejér megyei könyvtári Minerva, (Kiada) Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. Székesfehérvár, 1972: 37. l.

⁴ Bicskén 1 gimnáziumi és 1 általános iskolai könyvtár is funkcionál, továbbá a külterületen 4 általános iskolai könyvtár. Sze-

repük e tekintetben a dolgozók esti iskoláira korlátozódik.

⁵ Verseghy György: A munkásság könyvtári ellátásának fejlesztése. Helyzetkép és prognózis. = 4. sz. 377. l.

⁶ Verseghy i. m. 381. l.

⁷ László-Bencsik Sándor: Műveletlenek-e a munkások? = Társadalmi Szemle, 28. évf. 1973. 11. sz. [63]. l.

⁸ Varga Béla: A munkásosztály hatalma – a munkásság művelődése. = Könyvtáros. 24. évf. 1974. 2. sz. 62. l.

OLVASÓRÉTEGEK A VÖRÖSMARTY MIHÁLY MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

Adatainkat az a statisztikai felmérés szolgáltatta, amelyet 1973. október 4-én készítettünk 6080 olvasó foglalkozás és munkahely, illetve iskolák szerinti megoszlásáról. Olvasóink száma év végéig 6775 főre emelkedett. Az utolsó hónapokban azonban összetételük nem változott meg lényegesen, így a vizsgált 6080 olvasó megoszlása jellemző teljes olvasói táborunkra is. A beiratkozottak száma évről-évre 2-3 százalékkal emelkedik. Olvasószolgálati tereink és raktáraink ugyanakkor zsúfoltak, a helyhiány erősen gátolja a szabadpolcos feltárás, az irodalompropaganda, a helybenolvasás, a katalógushasználat és minden más szolgáltatás fejlesztését. Pedig dinamikusan fejlődő városunk nagyobb igényeinemcsak az olvasók számának növekedésében jelentkeznek, hanem a könyvtárhasználat intenzitásának fokozásában is. A heti hat napon át este fél 8-ig nyitvatartó könyvtár egyre több tanulni és művelődni vágyó olvasót vonz, akik szabad idejük jelentős részét szeretnék a város legnagyobb könyvtárában eltölteni, s igénylik a szakmai továbbképzéshez, a munkához vagy önművelésükhöz szükséges irodalmat. Az iskolai oktatás reformja, a tömegszervezetek és a művelődési intézmények rendezvényei, a szocialista brigádok és KISZ-szervezetek politikai és kulturális munkája ugyancsak sokféle könyvtári kérést eredményez. Olvasószolgálatunk könyvtárosai munkájuk közben tapasztalják, hogy egyre szélesebb rétegek jelentkeznek olvasmány-ajánlásokért szakirodalmi igényekkel, témadokumentáció-kéréssel, fokozódik a folyóiratok iránti kereslet, s alig-alig tudunk eleget tenni a mind több irodalom-kutatási kérésnek.

Kikből áll ez az olvasói tábor? Erre a kérdésre részben választ ad a rendszeresen vezetett statisztika. A könyvtár állományának alakítása, a tájékoztatás és a közönségkapcsolatok fejlesztése azonban szükségessé tette az alaposabb statisztikai vizsgálatot.

Székesfehérvár ipari város. Lakónépessége 1971-ben 82 500 fő volt. Az 1970-es népszámlálás adatai szerint az aktív keresők és eltartottjaik megoszlása népgazdasági ágak szerint:

Ipar, építőipar	58,1 %
Mezőgazdaság	7,6 %
Egyéb	34,3 %

Az iparban foglalkoztatott 26 326 főből ugyanakkor 19 185 fő munkás volt.

Városunkra hangsúlyosan jellemző tehát az ipari munkások, technikusok, mérnökök, szakalkalmazottak, közgazdászok jelenléte, munkája.

Másfajta, de könyvtári szempontból fontos jellemző a nagyszámú középiskola: szakmunkásképző intézetek, szakközépiskolák, gimnáziumok.

Statisztikai felmérésünknek az volt a célja, hogy megismerjük a város nagy ipari üzemeiben dolgozó olvasók csoportjait, és munkásolvasóink összetételéről is pontosabb képet kapjunk. Másrészt a hivatalos statisztika "vezetők és szakalkalmazottak" néven túlságosan is összevont csoportját szükségesnek tartottuk részletesebben megismerni. Végül diák-olvasóinkról iskolák szerinti bontást is készítettünk. Ha megismerjük a különféle profilú üzemek, illetve iskolák dolgozóiból és tanulóiból álló olvasói csoportokat, jobban felkészülhetünk a szakirodalmi igények kielégítésére. A statisztikai vizsgálat mindenképpen szükségesnek mutatkozott az igénykutatás megalapozásához s a következő évek munkájának tervezéséhez.

A 6080 olvasó megoszlása
aktív keresők, valamint inaktív és eltartott csoportok szerint

Olaszói csoport	Olaszók száma	Az összes olvasók százalékában
1. Munkás	784	12,9 %
2. Vezetők és szakalkalmazottak	1314	21,6 %
3. Egyéb dolgozó	393	6,5 %
Aktív keresők	2491	41,0 %
4. Háztartásbeli és nyugdíjas	372	6,1 %
5. Egyetemi és főiskolai hallgató	260	4,3 %
6. Szakmunkás tanuló	294	4,8 %
7. Gimnáziumi és szakközépiskolai tanuló	1397	23,0 %
8. Általános iskolai tanuló	1266	20,8 %
Inaktív keresők és eltartottak	3589	59,0 %
Összesen 1-8. sor	6080	100,0 %

A város lakosságának megoszlása: 53 % aktív kereső, 47 % inaktív és eltartott. Az arányeltolódás a fenti táblázatból is szemléletes: a tanulók nagyobb arányban olvasók, mint a dolgozók.

GÉVAY ÁGNES

A 6080 olvasó megoszlása életkori csoportok szerint

Korosztály	A lakosság százalékában	Az összes olvasó százalékában
0-14 éves	21, %	20 %
15-19 éves	10 %	34 %
20-24 éves	9 %	17 %
25-29 éves	9 %	9 %
30 év alatt	49 %	80 %
30-39 éves	16 %	8 %
40-49 éves	13 %	5 %
50-59 éves	9 %	2 %
60 év felett	13 %	5 %
30 év felett	51 %	20 %

Az egyes korosztályok lakossági arányszáma az 1970. évi népszámlálás adatait tükrözik.

A munkások, technikusok és mérnökök csoportjai munkahelyenként

Munkahely	Munkás	Technikus	Mérnök	Összesen
VIDEOTON	239	114	82	435
Könnyűfémmű	83	26	17	126
IKARUS	34	30	4	68
Szérszámgépipari M. Köszörűgépgyára	12	4	-	16
Fém munkás Vállalat	9	13	2	24
Székesfehérvári Nehézfémöntöde	7	4	2	13
Finommechanikai Vállalat	14	5	4	23
Pamuttextilművek Kikészítő Gyára	17	1	1	19
Vörös Október Férfiruhagyár	2	-	-	2

OLVASÓRÉTEGEK A MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

Munkahely	Munkás	Technikus	Mérnök	Összesen
Egyéb üzem és építőipar	321	130	42	493
Mezőgazdaság	11	26	31	68
Kereskedelem és vendéglátóipar	35	-	-	35
Szakmunkás tanuló	294	-	-	294
Összesen	1078	353	185	1616

A munkások és szakmunkás tanulók olvasói csoportja a felnőtt olvasók 22,4 %-át képezi. A munkásolvasók 95 %-a a szak- és betanított munkás, 5 %-a segédmunkás.

A vezetők, értelmiségiek és szakalkalmazottak olvasói csoportja foglalkozás szerint

A foglalkozás megnevezése	Egyetemi végzettséggel	Főiskolai vagy szakiskolai végzettséggel	Összesen felső és közép-szintű	A szellemi foglalk. olvasók %-ában
Ipari mérnök	154	-	481	36,6 %
Ipari technikus	-	327		
Mezőgazdasági mérnök	31	-	57	4,3 %
Mezőgazdasági technikus	-	26		
Orvos és gyógyszerész	32	-	118	9,0 %
Gyógyszerész-technikus és egészségügyi szakalkalmazott	-	86		

GÉVAY ÁGNES

A foglalkozás megnevezése	Egyetemi végzettséggel	Főiskolai vagy szakiskolai végzettséggel	Összesen felső és közép-szintű	A szellemi foglalk. olvasók %-ában
Középiskolai tanár	127	-	274	20,9 %
Általános isk. tanár, tanító és óvónő	-	147		
Közgazdász	37	-	134	10,1 %
Közgazd. szakalkalmazott	-	97		
Jogász	28	-	28	2,1 %
Egyéb vezető és értelmiségi	101	-	222	16,9 %
Egyéb szakalkalmazott	-	121		
Összesen:	510	804	1314	100,0 %

Az egyéb foglalkozású olvasók csoportjai

Foglalkozás	Olvasók száma	A felnőtt olvasók százalékában
Adminisztrátor	234	4,9 %
Fegyverés erők tagja, államhatalmi szerv dolgozója	112	2,3 %
Kereskedelmi és vendéglátóipari alkalmazott	40	1,0 %
Kisiparos	7	
Összesen:	393	8,2 %

A tanulók csoportjai

Általános iskolai tanuló	1266
320. sz. Szakmunkásképző Intézet	141
323. sz. Szakmunkásképző Intézet	10
327. sz. Szakmunkásképző Intézet	54
Nem székesfehérvári szakmunkásképző intézet és egyéb szakiskola	89
József Attila Gimnázium és Szakközépiskola	415
Teleki Blanka Gimnázium	248
Vasvári Pál Gimnázium és Szakközépiskola	148
Ybl Miklós Gimnázium és Szakközépiskola	171
Hunyadi Mátyás Közgazdasági Szakközépiskola	120
Jáki József Utépitési és Fenntartási Szakközépiskola	98
Ságvári Endre Gép- és Híradásipari Szakközépiskola	125
Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola	72
Székesfehérvári főiskolák	105
Nem székesfehérvári egyetemek, főiskolák	155
Összesen	3217

Ugy véljük, a felmérésünk eredményeképpen megismert tények segítenek bennünket munkánk további alakításában. Egyrészt alapjai olvasószolgálatunkban a réteg-igények vizsgálatának, másrészt a város más könyvtáraival együttműködve – a különféle könyvtári hálózatok adatainak összevetése útján – biztosabban, összehangoltan tervezhetjük tevékenységünket Székesfehérvár könyvtári kultúrájának fejlesztése érdekében.

FEJÉR MEGYE TANÁCSI ÉS SZAKSZERVEZETI KÖZMŰVELŐDÉSI

Könyvtár		Önálló intézmények és fiókok száma	Állomány (kötet)	Állomány- gyarapításra fordított összeg (Ft)
Megyei		1	102 537	353 163
Járás szerepű községi*	Bicske	7	23 456	88 959
	Gárdony	4	12 649	25 360
	Mór	5	25 143	101 576
	Polgárdi	1	9 855	15 500
	Sárbogárd	5	25 874	48 825
Városi	Dunaújváros	6	75 755	248 934
	Székesfehérvár	11	62 191	193 950
Községi	Bicskei j.	24	78 127	166 793
	Dunaújvárosi j.	25	95 775	159 012
	Gárdonyi körzet	27	87 533	113 928
	Móri járás	21	72 001	176 005
	Polgárdi körzet	24	91 052	102 711
	Sárbogárdi járás	31	104 653	162 783
Autókönyvtár		[5]	13 265	13 653
Tanácsi összesen		170	782 889	1 690 932
Szakszervezeti		177	301 145	789 841
Megye összesen		347	1 084 034	2 480 773

* Községiből kiemelt adatok

KÖNYVTÁRAINAK ÉS KÖNYVKÖLCSÖNZŐINEK 1973. ÉVI ADATAI

Olvasók száma		Látogatók száma	Kölcsönzött kötetek száma	Rendezvények száma
Összesen	14 éven aluli			
6775	1336	83 469	173 979	28
1844	550	18 081	45 445	48
1029	295	14 443	52 483	42
1668	499	15 137	53 792	18
783	390	7 725	26 216	9
1715	771	15 087	39 788	98
6801	2061	92 345	246 946	73
4400	1574	58 100	159 144	94
5741	2294	65 373	160 185	95
6982	2702	59 414	153 476	391
6910	2327	83 442	294 188	167
4743	1895	54 639	132 868	72
5951	2671	72 686	199 763	57
7137	2906	63 282	173 675	124
319	132	3 039	8 622	-
55 759	19 898	635 789	1 702 846	1101
26 845	-	171 436	428 102	114
82 604	19 898	807 225	2 130 948	1215

A mai, járási szerepkört is betöltő intézmény jóval korábban létesült, mint a többi járási könyvtár, sőt, egy évvel megelőzte a Megyei Könyvtárat is. Mégsem számít az első könyvtár-alapításnak a város területén, mert 1950-ben már működött a fiatal Dunaújvárosban – az akkori Sztálinvárosban – a Gyárépítő Vállalat (mai 26. sz. Építőipari Vállalat) műszaki könyvtára.

Miután a városakkori központjában, a Petőfi-ligetben elkészült a 20 tantermes Vasvári Pál Általános Iskola, ennek épületében, az Országos Műszaki Könyvtár mintegy 8-9 ezer kötetes letétjéből és az Országos Népkönyvtári Központtól kapott alapállományból 1951. június 1-én megalakult a József Attila Városi Könyvtár. (Az intézmény kezdetől a költő nevét viselte.) Ezt megelőzően – rövid ideig – egy barakkban tárolták a városnak juttatott könyveket. A könyvtár első helyét az említett iskola nyugati szárnyában alakították ki (ide települt a Múzeum is), a földszinten, egy kb. 90 m² alapterületű tanteremben. Ennek egyik felében állították fel a műszaki, illetve a közművelődési állományt, másik felében pedig olvasótermet rendeztek be. A műszaki és a közművelődési állomány elkülönülése különböző fokozatokban 11 éven át fennállt, gyarapításuk is megosztva – noha kezdetől közös keretből – történt. (Összeolvasztásuk az első években még nem is lett volna célszerű: a politikai és történelmi műveket csak kis mennyiségben tartalmazó, zömében műszaki könyvanyag szakszerű feltártsága, rendezettsége jóval magasabb színvonalon állt, mint a másik állományrésze.)

Az állomány lendületés növekedésnek indult. A Városi Tanács még az alapítás évében 82 000

könyvtárról könyvtárra

A JÓZSEF ATTILA
VÁROSI KÖNYVTÁR

forintot biztosított könyvbeszerzésre, és nagy mértékben duzzasztották az állományt a nagy könyvtárak ajándékküldeményei is. Az első években a legkülönbözőbb helyekről százával érkeztek a harcos hangvételi, lelkesítő üdvözletekkel, jókívánságokkal bebélyegzett könyvek. Az ajándékozási akció méreteire utal, hogy 1953 közepén már közel 30 000 kötetre emelkedett a könyvállomány, és ebből több mint 20 000 kötetre a közművelődési anyag. Lényegesen nagyobb volt ennél azonban a könyvtár teljes állománya, melynek akkor még része volt az "OMK-letét" jelentős különgyűjteményének, a szabadalmi leírásoknak több tizezer tékázott egysége is. Nyilvánvaló, hogy a beömlő könyváradat inkább csak számszerű növekedést eredményezett, és a gyűjteményjelleg érvényesítésére kezdetben nem kerülhetett sor. Rengeteg elfekvő fölőspéldány gyűlt össze sok műből, melyeket a későbbiekben ki kellett vonni. Az ajándékküldemények közül jóformán csak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár juttatásai bizonyultak értékeseknek: a tőlük kapott több mint 2000 kötet lett a Városi Könyvtár törzsállományának alapja. Ez a szervezett, 1953 közepéig tartó patronálás jelentette a legtöbb hasznot a könyvtárnak.

A Városi Könyvtár első vezetője 1953. júniusáig állt az intézmény élén. Gyakorlat és szakképzettség híján nem tudott megbirkózni a könyvtárszervezés feladataival. Feldolgozatlan és leltározatlan könyvek tömege került kölcsönzésre. Az akkori viszonyok — szinte mindenki "mozgásban lévő", ideiglenes lakos volt a még kialakulatlan városban

— csak fokozták a megbizhatatlan olvasói és kölcsönzési nyilvántartásból eredő problémákat. Sokan nem hozták vissza önként a könyveket, tartózkodási helyüket nem lehetett felkutatni, s így nagy mennyiségű könyv veszett el. Mindez csak később derült ki, 1953. őszén.

A műszaki könyvanyagot kezdetől külön, hozzáértő könyvtáros kezelte: Neumaier János. A Városi Könyvtárban 1953. végéig a vezetőn kívül még két munkatárs látta el a feladatokat.

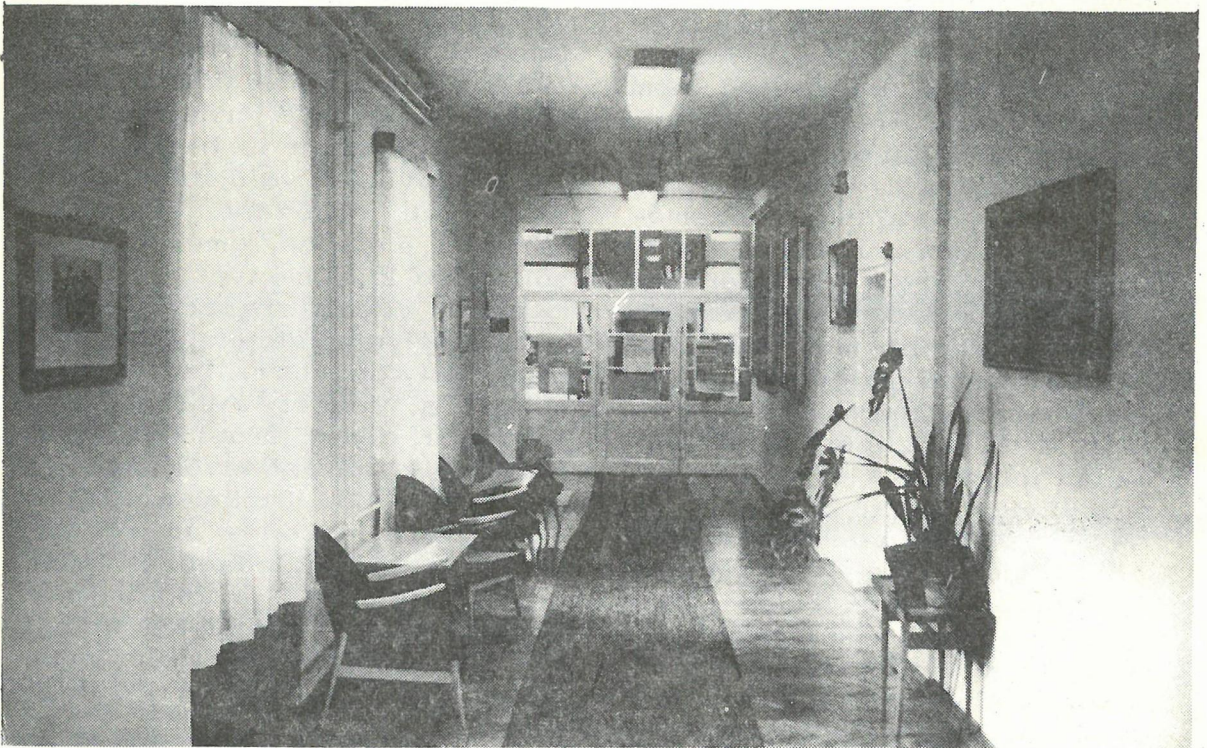
1952-ben a járás valamennyi községében megalakultak a községi népkönyvtárak. Az akkori járási székhelyen, a 3000 lélekszámú Adonyban nem voltak meg a feltételek, hogy ott alapítsanak járási könyvtárat, ezért esett a választás Sztálinvárosra, a mai Dunaújvárosra. Így kapta meg 1953. júniusában a József Attila Városi Könyvtár a járási szerepkört, melyet azóta is betölt. Ez a funkcióbővülés valójában olyan szervezeti változást jelentett a könyvtár életében, amely kedvezőtlenebb körülmények közé juttatta: a Városi Tanács ezentúl csak a helyet biztosította számára. Járási könyvtárrá lett ugyanis ekkor a József Attila Városi Könyvtár, olyan járási könyvtárrá, amely városi tevékenységet is folytat. Kibővült tehát a feladatok köre, a működés anyagi feltételei viszont szűkösebbek lettek.

1953. október 1-én Venesz Béla vette át a könyvtár vezetését, aki az intézménynek jelenleg is igazgatója. (Azelőtt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 19. sz. fiókkönyvtárának élén állt, ahol nagy gyakorlatot szerzett.) Az átadáskor megtartott darabszámos ellenőrzés 5000 kötetes hiányt

állapított meg. Ekkor derült ki az is, hogy az állomány fele leltározatlan volt, fontos nyilvántartások hiányoztak, és súlyos raktározási elégtelenségek nehezítették az elemi tájékozódást, egyáltalán a könyvek megtalálását a polcokon. 1954. közepéig elkészültek a pótlólagos leltározással, az év végéig a csoportos leltárral is. Rendet teremtettek a raktározásban, kialakították a szükséges állománycsoportokat, megkezdtek a módszeres feldolgozást és feltárást, hozzáláttak a katalógusok építéséhez.

Közben – még 1954. elején – új helyére költözött a könyvtár: a Berecz Bertalan utca (akkor

Görbe utca) 1/a számú házba. Itt két szinten, három 2 szobás és egy 3 szobás lakást alakítottak át szerény lehetőségekkel. Az új elhelyezés, a Zeneiskolával közös "társbérlet" rosszabb volt az előzőnél. Az összesen 210 m²-es emeleti és földszinti alapterület (továbbá a 100 m²-nyi pinceraktár) akkor még önmagában nem lett volna kevés, viszont az átalakíthatóság szűkös lehetőségei, a terek és helyiségek széttagoltsága kezdetől alkalmatlanná tette az épületet a közkönyvtári funkció ellátására. Emiatt a későbbi szabadpolcos kölcsönzésre való áttérést is valójában csak részlege-

sen lehetett megoldani, hiszen a könyvkiválasztó övezet az olvasótermivel együtt nem haladta meg a 60 m²-t, az ifjúsági részleg pedig a 45 m²-t. Így az állomány jelentős részét tulajdonképpen zárt rendszerű raktárra emlékeztető, "szoros polcozással" lehetett csak felállítani. A járási könyvtárnak megalakulásakor a könyvtárvezetőn kívül három munkatársa volt: Kemény Dezsőné, Kilián Erzsébet és Neumaier János. Később Neumaier Jánost, távozása után, Szelle Béla váltotta fel.

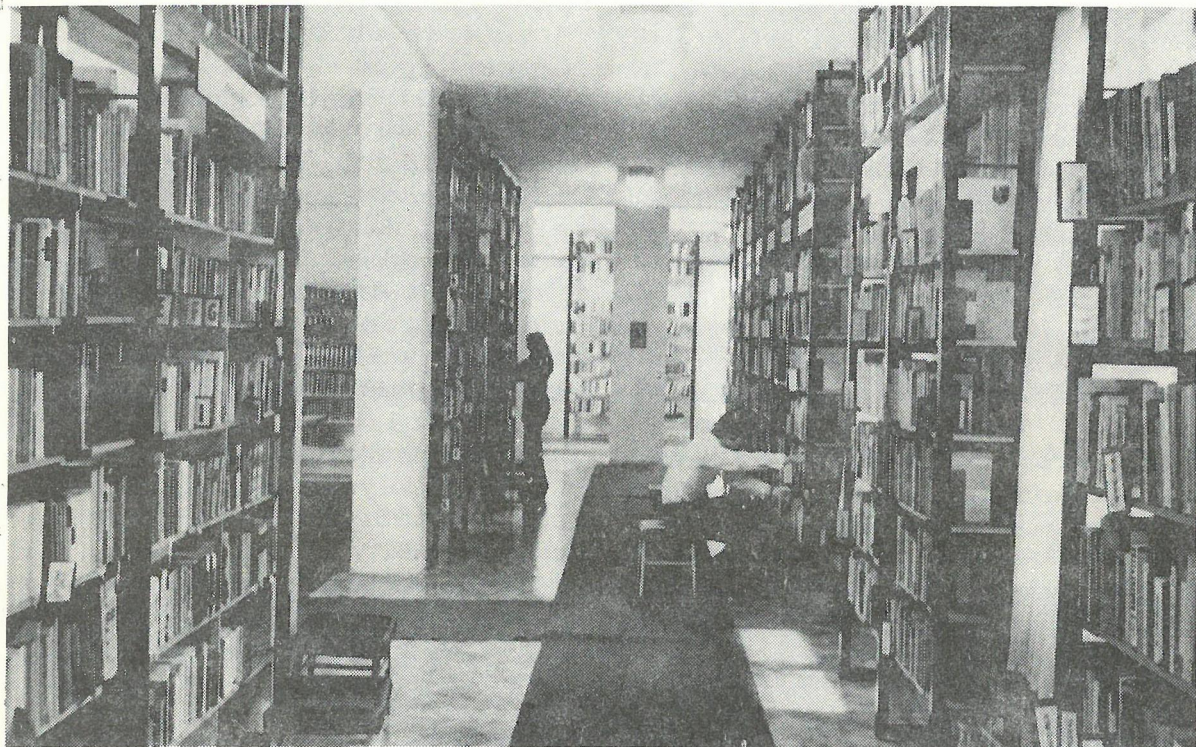
Hét esztendőn át (1953-tól 1960-ig) mint járási könyvtár működött az intézmény – személyi ellátottság, könyvbeszerzési keret és berendezés tekintetében egyaránt rendkívül mostoha anyagi feltételek között. Ebben az időszakban 11–20 000 forint között változott az évi könyvbeszerzési keret, és nem éppen emelkedő tendenciával (pl. 1959-ben is csak 11 000 forint állt rendelkezésre).

Az olvasók 1951. júniusától 1953. októberéig vezetett, "göngyöltet" és megbizhatatlan nyilvánántartásának összesen 2800 tétele nem jelentett ugyanennyi személyt a valóságban; előfordultak többszöri beírások is. A már rendezett nyilvánántartás szerint, évenkénti újra iratkozásokkal 1500–1700 olvasó látogatta a könyvtárat 1953. és 1960. között. Az érdeklődés akkori stagnálását, viszonylag alacsony szintjét főként a gyenge könyvellátottság, a könyvtár kedvezőtlen elhelyezése és zsúfoltsága magyarázza. Emellett érzékelhetően érvényesült az 1953-ban megnyílt és erőteljesen gyarapodó Dunai Vasmű Vörösmarty

Könyvtárának elszívó hatása, amely akkori, igénytelen színvonalú, bestseller jellegű gyűjteményével, nagy mennyiségű antikvár vásárlásával rendkívüli mértékben vonzotta az olvasókat.

Az intézmény 1960-ban lett városi könyvtár, azaz ettől kezdve ismét a Városi Tanács gondoskodott fenntartásáról. Még ebben az évben 80 000 forinttal egészítette ki a könyvbeszerzési keretet, amely az elkövetkező esztendőik során – csupán a férőhely által korlátozott – szükségletnek megfelelően emelkedett tovább. (1961-ben 140 000 forintot fordítottak könyvre.) A könyvtári tevékenység fejlődését már csak a kedvezőtlen elhelyezés akadályozta.

1970. őszén valósulhatott meg a régen várt fordulat: ekkor költözött át a könyvtár jelenlegi, a Múzeummal közös helyére, a városi pártbizottság volt épületébe. Az átalakításokat úgy tervezték, hogy később, ha a Városi Könyvtár majd elfoglalja végleges helyét a felépítendő Munkás Művelődési Házban, megfeleljenek az egész épületet átvevő Dunaújvárosi Múzeum igényeinek. A két intézmény egybeeső szempontjai egyértelműen kedveztek a könyvtárnak, amely az épület adottságaihoz mérten optimális térkihasználással, esztétikailag is igényesen rendezkedhetett be a körfolyosó alaprajzú, tágas területen. Ezzel Fejér megye második legnagyobb alapterületű könyvtára lett (782 m²); az önálló elhelyezési fiókkönyvtárak alapterületével együtt pedig 1051 m². Az átalakítás 1,1 millióra került, ez magába foglalta a teljesen új berendezést is. Az egységes,

egyedi tervezésű polcokat a Duna Vasmű készítette el, a majdani könyvtár beruházásának terhére.

Az elhelyezés egyetlen – és az épület adottságai által meghatározott – hiányossága, hogy az olvasószolgálati tereket is csak az emeleti szintre lehetett telepíteni. A lépcsőkön fölérve fotelekkel berendezett, széles közlekedő-folyosón válik el egymástól a felnőtt és a gyermekolvasók útja. Balra a felnőttek könyvtárába ($187,5 \text{ m}^2$), az ebből nyíló zenei részlegbe (12 m^2), majd tovább, külön az olvasótermi övezetbe ($67,5 \text{ m}^2$) lépünk; míg jobbra, a

folyosón át a gyermekrészleg bejárata közelíthető meg. Mindkét részlegben a bejárathoz közel található az ellenőrzési pont a kölcsönzőpulttal, s nem messze tőlük, oszlopok között elhelyezve az olvasói katalógusok – a felnőtteknél szemben a tájékoztató könyvtáros asztalával. A gyermekrészleg (133 m^2) és az olvasótermi övezet között található a feldolgozók munkahelye (48 m^2) – e két területről csak a könyvtárosok számára megközelíthetően. A közlekedő-folyosóról nyílik az igazgató, a gazdasági ügyintézés és az egyéb belső munkahelyek irodája (összesen $64,5 \text{ m}^2$). A

földszinten a nagyobb kiállítások rendezésére is alkalmas előcsarnokból ruhatar, kis tanácsterem (30 m²), városi hálózati tápraktár (15 és 25 m²), a pedagógiai szakkönyvtár helyisége (16 m²) nyílik, és itt alakították ki a hálózati munkatárs irodáját is.

A felnőtt olvasószolgálati teret fotelekkel és alacsony asztalokkal klubszerűen rendezték be; a bejárattal szemben található a napi-, hetilapok és képes újságok tárlója, míg az olvasótermi övezetben a ritkábban megjelenő periodikákat, a folyóiratokat vehetik kézbe az olvasók. Itt hat hosszú asztal mellett 24 kényelmes olvasóhely áll rendelkezésre. A zenei részleg egyszerre 8 hallgatót fogadhat. A gyermekrészlegben a helybenolvasás férőhelyeinek száma 12. A kisgyermek könyvállománya jól elkülönül a nagyobbakétól, ahová a kézikönyvtári anyagot és a folyóiratokat is helyezték.

A Városi Könyvtár állománya 1973. december 31-én 75 775 kötet könyv és folyóirat volt (1971-ben 65 621 kötet). Legnagyobb mértékben az ismeretterjesztő és szakirodalom aránya növekedett, mely 1973-ban 40,3 % volt. A szépirodalomé 44,5 %, a gyermek- és ifjúsági irodalomé pedig 15,2 % volt ugyanakkor. (Az ismeretterjesztő és szakirodalom 46,0 %-kal, a szépirodalom 34,6 %-kal, a gyermek- és ifjúsági irodalom pedig 14,4 %-kal gyarapodott az elmúlt két esztendőben.) Az 1 lakosra jutó ismeretterjesztő és szakirodalom 0,94 kötet, a szépirodalom 1,04 kötet, a gyermek- és ifjúsági irodalom pedig 0,35 kötet volt 1973. végén.

Jelentősen emelkedett a kurrens sajtótermékek száma: míg a 60-as évek közepén csak 40-60, 1971-ben 82 féle, 1973-ban pedig 110 féle periodikát járattak.

A kézikönyvtári állomány kialakításában nagyot lépett előre a könyvtár az elmúlt 5 esztendő alatt. A korábbi hiányosságok pótlásával a Városi Könyvtárban mintegy 2400 (a fiókkönyvtárakkal együtt több mint 3400) kötetes, jó összetételű kézikönyvtári állomány áll rendelkezésre. Az említett időszakban a szerzeményezés egyik fő feladata volt éppen a tájékoztatás bázisának kiegészítése: nagy mennyiségű bibliográfiával és segédkönyvvel szerelték fel a könyvtárat. Az állománygyarapításban természetesen figyelembe veszik a felmerülő helyi, konkrét igényeket, sőt szükségleteket. Az elmúlt években különösen erőteljesen fejlesztették a természettudomány, főleg a matematika, a filozófia, a társadalomtudományok, az üzemgazdaság, a műszaki irodalom és a kibernetika állománycsoportját. Nagy hangsúllyal szerepelt a szerzeményezés feladatai között az 1974-től a Városi Könyvtár állományába került 2500 kötetes pedagógiai szakkönyvtár gyarapítása, melyet kezdettől a Városi Könyvtár végzett. A könyvrendelésekben a művelődéspolitikai elvek érvényesítése, a keret ütemes, részarányos felhasználása, továbbá a rendkívül gyors feldolgozás (a könyvek jelentős része 48 órán belül polcra kerül!) a Városi Könyvtár dicséretes teljesítménye. Hasonlóan példás a fiókkönyvtárak gyakori állománycseréje, mely lehetővé teszi, hogy a város valamennyi könyvtári egységében kétheten-

ként új könyvekhez jussanak az olvasók.

A könyvbeszerzési keret az 1971. évi 140 000 forintról 240 ezer forintra emelkedett 1973-ban. Mig 1971-ben 4,32 forint jutott 1 lakosra, 1973-ban már 7,68 forint.

Az állomány feltártságának jelenlegi, jó helyzete a Városi Könyvtár munkatársainak egyik jelentős teljesítménye. Noha már korábban is rendelkeztek betűrendes szerzői és külön címrendszős, valamint ETO rendszerű szakkatalógussal, továbbá a gyermek- és ifjúsági állományt feltáró témakatalógussal, a könyvtár teljes katalógusrendszerre csak az elmúlt két esztendő alatt épült ki, és jutott jelenlegi színvonalára.

Raktári katalógusban tartják nyilván az egész állományt, a részlegeket és a fiókkönyvtári állományt. Külön betűrendes szerzői és külön címrendszős katalógus, továbbá ETO rendszerű szakkatalógus tárja fel az egész állományt. A gyermekrészleg állományáról külön betűrendes szerzői és címrendszős, valamint témakatalógus tájékoztat; utóbbi némileg eltér a FSZEK által kialakított rendszertől. Külön betűrendes cédulakatalógus mutatja a folyóiratokat. Folyamatosan építik az 1963. óta megjelent irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai kartotékját. Sok szempontú keresésre ad lehetőséget a zenei részleg állományát (a hanglemezeket és az egyéb hangdokumentumokat) mutató betűrendes és szakkatalógus. Külön betűrendes és szakkatalógus tárja fel az olvasótermi állományt is, és tárgyszó-katalógus a helytör-

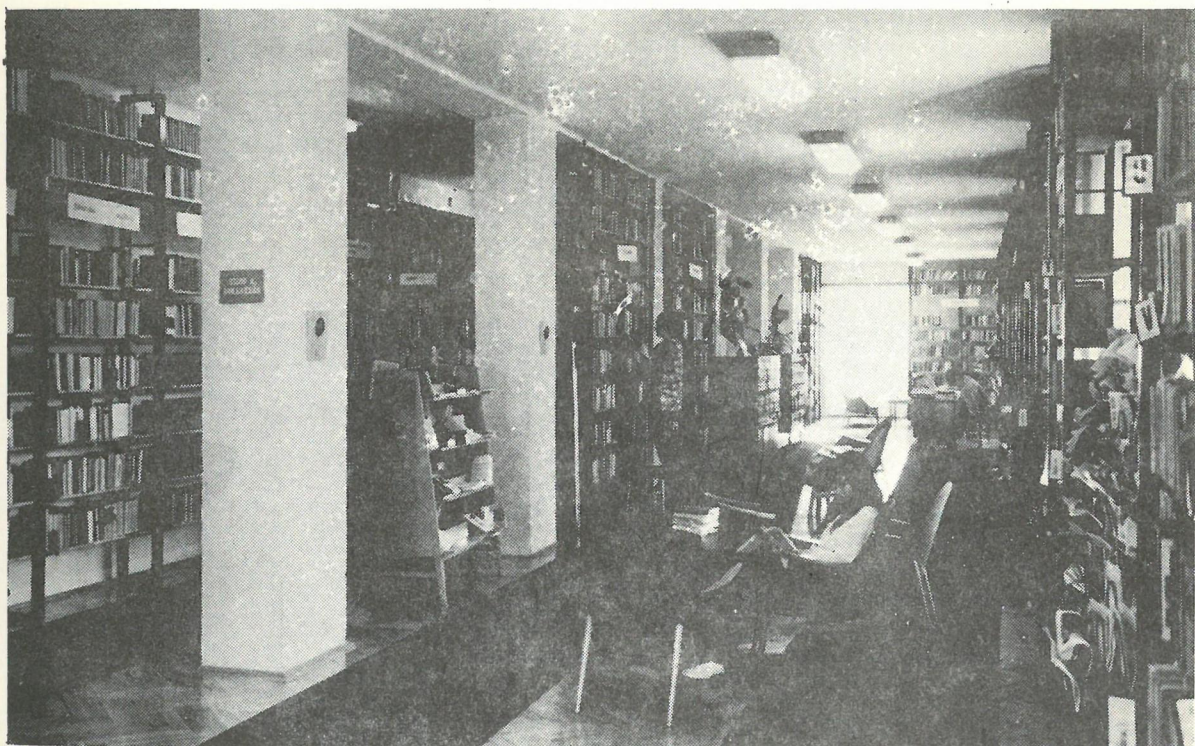
téneti gyűjtemény anyagát. — A három nagy fiókkönyvtár (Óvárosi, Ságvári, Kertvárosi) állományát szerzői betűrendes és külön címrendszős, valamint szakkatalógus, továbbá az ifjúsági állományt témakatalógus tárja fel. Mind a Városi Könyvtárban, mind pedig a fiókokban naprakészen tükrözik az állományt a katalógusok, amelyeken az ETO legújabb változásait is átvezették.

A könyvtárhasználat mértékének meghatározásánál figyelembe kell vennünk az 1972-ben végzett felmérésnek azt a megállapítását, hogy a városban működő két nagy közművelődési könyvtár, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára és a József Attila Városi Könyvtár — egymástól földrajzilag elég jól elhatárolhatóan — egyharmad-kétharmad arányban megosztva látja el könyvvel a város lakosságát. Ez azt jelenti, hogy a 48 600 lélekszámú lakosságból 16 200-at a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára, 32 400-at a József Attila Városi Könyvtár lát el. (A város déli és északi részén elhelyezkedő két intézmény egyébként egyes szolgáltatásaiban összehangolja működését.)

Az olvasók száma folyamatos, biztos emelkedést mutat: 1971-ben 5952, 1972-ben 6374, 1973-ban pedig 6801 fő vette igénybe a Városi Könyvtár és fiókjainak szolgáltatásait. Ez a tendencia jellemző az elmúlt 5 esztendőre is, noha a lendületesebb növekedés az 1972. és az 1973. évre esik. A József Attila Városi Könyvtárba és fiókkönyvtáraiba a lakosság 21,0 %-a iratkozott be 1973-ban, az 1971. évi 18,2 és az 1972. évi 19,6 %-kal szemben. Növekedett a hangsúlyos

rétegek részvétele az olvasásban: míg 1971-ben a 15-24 éves lakosság 41,2 %-a (2391 fő), 1973. végén 47,5 %-a (2755 fő) volt beiratkozott olvasó. Az előző éveknél jelentősen több a fizikai dolgozók köréből a beiratkozottak száma: 1971-ben 15,5 %-uk, (1265 fő), 1973-ban már 20,2 %-uk (1639 fő) vette igénybe a könyvtár szolgáltatásait. Hasonló mértékben emelkedett a szakmunkás tanulók száma is (397-re 1973-ban). Az értelmiségi olvasók között a pedagógusok és a műszakiak részvétele jelentős, főleg tartalmi kapcsolatuk a könyvtárral.

Egyenletesen növekedtek a Városi Könyvtár forgalmi adatai is az elmúlt két esztendő folyamán. A kibővültközönségkapcsolatokra utal, hogy a könyvtárlátogatók száma több mint 33 %-kal emelkedett 1971. óta (1971-ben 60 583, 1973-ban 92 345 látogató). Folyamatosan nőtt a kölcsönzött kötetek száma: 1971-ben 207 483, 1972-ben 243 269, 1973-ban 246 946 volt. Ez a tendencia érvényes az elmúlt 5 esztendőre is, -1973-ban 16 940 kötet társadalomtudományi művet kölcsönöztek, mely 0,52 kötet 1 lakosra jutó forgalmat jelent. Az ismeretterjesztő és szakirodalmi

művek forgalma 65 736 kötet volt ugyanakkor, ez pedig 2,03 kötet 1 lakosra eső kölcsönzésnek felel meg.

Igen jelentős a zenei részleg látogatottsága is. Az elmúlt esztendőben 2115 látogató 1461 művet (egységet) hallgatott meg, és csak külső igénylők részére 31 hangmásolatot készített a részleg. Figyelemre méltó, hogy látogatóinak száma megközelíti a városban rendezett élőzenei hangversenyekét.

Sokat fejlődött a könyvtár tájékoztató tevékenysége, amelyet gondos szervezőmunkával alapozott meg, illetve fejlesztett tovább a korábbi évekhez képest. Különösen a 15-18 éves fiataloknak nyújtottak sok segítséget, állítottak össze olvasási tanácsadót, bibliográfiákat részükre. Megnőtt igényt elégitettek ki a társadalomtudományi, természet-tudományi és műszaki tájékoztatás területén. Jó hasznát látták a dunaújvárosi pedagógusok a pedagógiai szakkönyvtár 1972/73. évi gyarapodási jegyzéke kiadásának, amelyet névre szólóan megküldtek valamennyi általános és középiskolai tanárnak.

A könyvtár több mint 5000 egységből álló helyismereti gyűjteményt alakított ki, főként az elmúlt két esztendő folyamán. A gyűjteményszervezés munkáját meggyorsította az az igény, hogy a város most készül alapításának 25. évfordulójára, és rövid időn belül szükség van az irásos-nyomtatásos dokumentumok áttekintésére, felhasználására. E gyűjteményt hangdokumentumokkal is kiegészíti a Városi Könyvtár. Visszaemlékezéseket rögzítenek hangszalagra: előzetesen gondosan kidolgozott, egy-

séges interjúkat készítenek, kijelölt személyekkel.

1973-ban az összesen 73 rendezvény közül 42-t a gyermekeknek, 11-et az ifjúságnak, a többit felnőtt olvasóknak szervezték. Az egyedi rendezvények sokoldalúan szolgálták a nagy évfordulókat (Petőfi és Dózsa), mind a felnőtt, mind a gyermekolvasók körében, de kapcsolódott ehhez a zenei részleg is. Az előadásokon és irodalmi esteken kívül színvonalas és módszerikben is dicsérhető rajzpályázatok, vetélkedők szolgálták az évfordulókra a megemlékezést. Különösen széles a gyermekek részére szervezett programok skálája: a könyvtárhasználati és kézikönyvtárhasználati versenyek igen népszerűek és rendszeresek, nemcsak a Városi Könyvtárban, hanem a nagyobb fiókkönyvtárakban is. (Csak a Ságvári Fiókkönyvtárban 55 jutalomkönyvet osztottak ki és több mint 2000 feladatot állítottak össze a gyerekeknek 1973. folyamán.) A jól előkészített ifjúsági író-olvasó találkozótól, zenei programoktól a busó rajzkiállításig és gyermek-kézimunka kiállításig sokféle rendezvény volt a gyermekeké a Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban. Igen hasznos volt a könyvtárnak az a vállalkozása is, hogy 5 előadásból álló sorozatot rendezett az érettségiző tanulók felkészítésére.

Mindinkább az azonos érdeklődésű olvasók állandó közösségéhez szólnak az Irodalombarátok Körének rendezvényei. Ebből a keretből szerveződött a könyvtár irodalmi színpada, amely számos községi könyvtárban is fellépett már, a járás területén. A

zenei részleg rendezvényeire is törzsközönség jár. Ennek programjai — helyesen — nem önálló hangversenyek; hanem a részleg látogatóinak érdeklődését, zenei műveltségét differenciáltan fejlesztő és az aktualitásokra is figyelő előadások, zenei illusztrációkkal.

Dicsérendő a könyvtárnak az az igyekezete, hogy gyorsan reagáljon az eseményekre kiállításokkal és más rendezvényekkel. Ilyen volt pl. a chilei diákok közreműködésével rendezett irodalmi est, vagy a Veres Péter halálának napján (!) elkészült nagyobb kiállítás. A könyvkiállítások mellett (köztük is kiemelkedő volt júniusban az "500 éves a magyarországi könyvnyomtatás" című) az adott lehetőség jó kihasználását mutatja, hogy a könyvtár előcsarnokában képzőművészeti, fotókiállítást is rendeztek, sőt itt állították fel a Hess-évforduló tiszteletére később a Dunaújvárosi Nyomdával közösen rendezett kiállítást is, amely a könyvek mellett reprodukciókon nyújtott válogatást az 500 év legszebb kiadványaiból, s nyomdai szerszámokat, sorszedéseket, nyomdatechnológiai eljárásokat és miniatűr könyveket is bemutatott.

A könyvtárvezetés tudatosan arra törekszik, miként szolgálhatná mind több területen az olvasók egyéni művelődését, egyéni érdeklődésük kielégítését. Hangsúlyosan kifejezésre jut ez a zenei részlegben, amely a rádió különféle műsorait hangsúlyosan rögzítve bocsátja az olvasók rendelkezésére, mint kurrens művelődési, művészeti, illetve információs anyagot. Ugyancsak ez a törekvés vezette a könyvtár

igazgatóját, amikor — az elterjedt gyakorlattal szemben — nem számolta fel a diafilm állományt, hanem mind több dianézó vásárlásával lehetővé tette az egyéni dianézést — helyi szolgáltatással bővítve ki a korábbi kölcsönzést a gyermekrészlegben.

A könyvtár hosszú évek alatt kialakított, élő kapcsolatrendszerre sokban hozzájárult a jó eredményekhez. Ez egyfelől sajátos eszközeivel rendeltetésszerűen segíti az intézmények, szervek működését és általuk is növeli hatókörét, másfelől éppen az együttműködésben kap segítséget a könyvtár, feladatai megoldásához (Bartók Béla Művelődési Ház, Dunaújvárosi Múzeum, iskolák stb.) A Városi Tanács művelődésügyi osztálya hatékonyan szorgalmazta a könyvtár és az iskolák munkatervben rögzített, jó kapcsolatát, amely a szokásos környezetismereti órákon kívül szélesebb tanulórétegek számára biztosította eddig is a könyvtárral való ismerkedést és az elmélyültebb könyvtárhasználat elsajátítását. Kiterjed ez a tevékenység a dolgozók esti iskolájára is. Nemcsak osztálykeretben lebonyolított könyvtárlátogatások alkalmával foglalkoznak az általános iskolai tanulókkal, hanem rendszeresen fogadnak napközis csoportokat is, ahol az életkori sajátosságoknak megfelelő, változatos formákban foglalkoztatják a gyerekeket, sokféle programmal. A könyvtár a város területén működő több KISZ klubot látott el könyvanyaggal. Az 1972-ben felavatott új intézmény, a Kertvárosi Fiókkönyvtár kialakításához nyújtott segítséget a dunaújvárosi Beton- és Vasbetonipari Művek; szocialista bri-

gádjai 45 000 forint értékű társadalmi munkával járultak az objektum létrehozásához. A Városi Könyvtár és a Hazafias Népfront jó kapcsolatára utal, hogy a HNF rendszeres társadalmi ügyeletet lát el a Kertvárosi Fiókkönyvtárban.

A Városi Könyvtár jelenleg 5 fiókkintézményt tart fenn és irányít a város területén: az 1952-től folyamatosan működő Óvárosi Fiókkönyvtárat, az 1964-ben alapított (1965. és 1968. között szünetelt) Ságvári Fiókkönyvtárat, az ugyancsak 1964. óta működő Ujtelepi, a Gagarin Lakás-

építési Szövetkezethél 1968-ban létrehozott és a Kertvárosban 1972-ben alapított Fiókkönyvtárat. Közülük 3 (az Óvárosi, a Ságvári és a Kertvárosi) önálló elhelyezésű (79, 65, ill. 125 m² alapterületű) és főfoglalkozású vezetővel működik; a Ságvári, valamint a Kertvárosi Fiókkönyvtár ezen felül egy-egy 4 órás munkatárssal.

A fiókhálózat történetéhez tartozik, hogy a fentiekén kívül további könyvtári egységek működtek 1952. és 1969. között a városban. Ezeket részben eredetileg is átmeneti megoldásnak szánták, részben feleslegessé

váltak időközben, vagy csak a nyári hónapokban üzemeltek. Ilyenek voltak a Városi Kórházban (1952–1955), a déli városrészben (1955), az IKV Lakás-gondnokságon a Vasmű úton és a Kossuth utcában (1954–1955), a Bartók Béla Művelődési Házban (1955, 1964, 1969), továbbá a DISZ építőtáborokban (1952–1955), KISZ táborokban, Uttörő táborban, a Városi Strandfürdőn, a Szociális Otthonban és Balatonszéplakon, a Városi Tanács üdülőjében időszakosan működő fiókkönyvtárak, illetőleg fiókjellegű könyvkölcsönzők.

Az intézmény, mint Városi Járás Könyvtár, a dunaújvárosi járás 15 községi könyvtárának és 10 községi fiókkönyvtárának módszertani irányítását is ellátja.

Csupán az utóbbi két esztendő alatt öt helyen fejlődött jelentősen a könyvtárak elhelyezése: Baracson, Előszállás-Kisszentmiklóson és Kisapostagon, ahol új, nagyobb helyiségek állnak rendelkezésre (1972), Ercsin, ahol olvasóteremmel bővült és Pusztaszabolcson, ahol felújított helyiségben működik tovább a könyvtár. Jelenleg a nagykaracsonyi helyiséget bővítik; ez az előrelépés legújabb állomása (1973–1974).

Kiemelendő, hogy a dunaújvárosi járásban működik a községekben a legtöbb főhivatású könyvtáros; eredményeik, munkájuk színvonala sok tekintetben magasabb a többi járás községi könyvtáraiénál. Az elmúlt két esztendőben a községi eredmények összességükben nem emelkedtek ugyan, sőt némi visszaesés is mutatkozott. Ez kifejezetten néhány "elemi csapásnak" tulajdonítható. Két nagyforgalmú

községi könyvtár épülete életveszélyessé vált és hosszú időn át zárva tartott, míg a felújítás munkái elkészültek (Mezőfalva, Perkáta). Pusztaszabolcson éppen a könyvtár épületének bővítése, felújítása okozott hosszabb kiesést, Ráckeresztúron minden erőfeszítés ellenére sem sikerült az új épületet elkészíteni. E könyvtárak hosszabb kiesésivel magyarázható, hogy az olvasók száma 729-cel, a kölcsönzött kötetek száma pedig 13 162-vel volt kevesebb 1973-ban, mint két évvel korábban. Ugyanakkor folyamatosan működő községi könyvtárak egyikében sem esett vissza sem a beiratkozottak száma, sem pedig a forgalom.

A területi munka nagy eredménye, hogy 6 fő- és részfoglalkozású munkatárssal működő könyvtárban (Adony, Baracs, Ercsi, Mezőfalva, Perkáta, Pusztaszabolcs) naprakész és az összes ETO változást tükrözi a betűrendes szerzői, a betűrendes címrendszős, a szakkatalógus és az ifjúsági témakatalógus. Ezen kívül 3, tiszteletdíjas munkatárssal működő községi könyvtárban (Besnyő, Iváncsa, Nagyvenyim) készültek el ugyanezek a katalógusok; jelenleg a negyediket építik (Rácalmás).

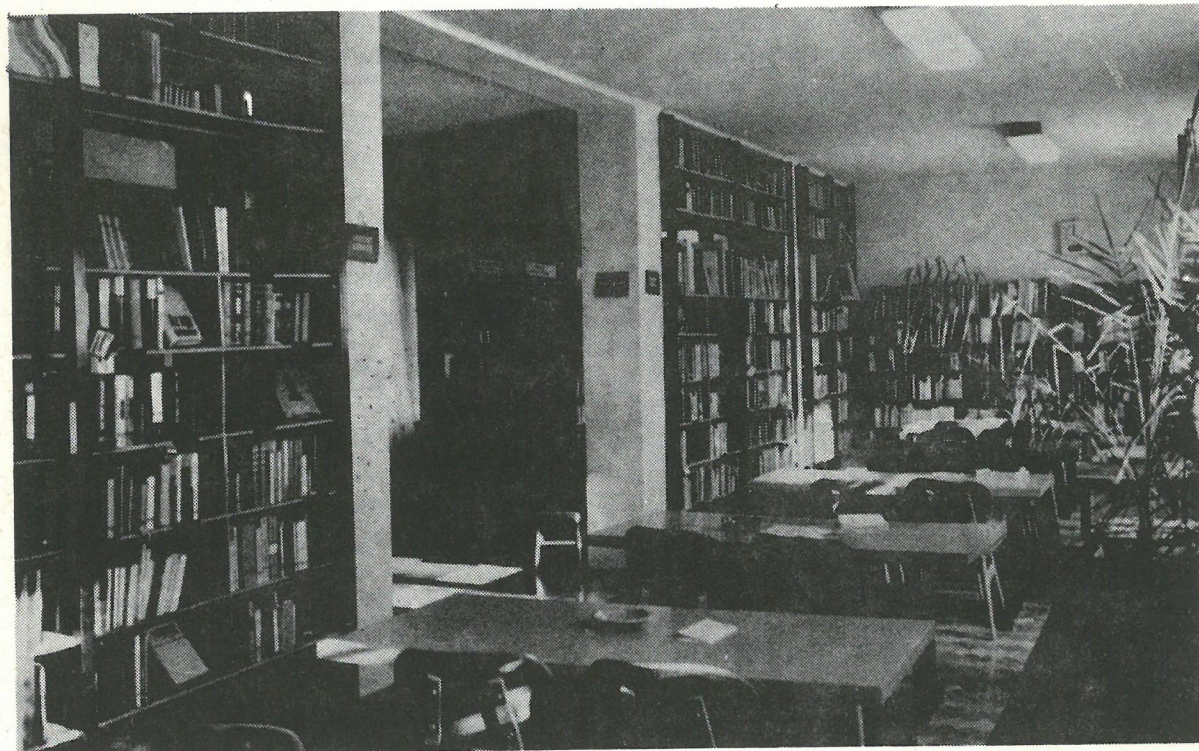
A Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban összesen 26 fő látja el a feladatokat. Ebből könyvtárosi munkakörben foglalkoztatott 18 (13 fő 48 órás, 2 fő 24 órás és 3 fő 23 órás). A 8 egyéb munkakörben foglalkoztatott közül 3 fő 48 órás és 5 fő 24 órás. A 13 főfoglalkozású könyvtáros közül 2 felsőfokú iskolai és felsőfokú szakképesítéssel, 4 középfokú iskolai és

középfokú szakképesítéssel, 7 középfokú iskolai végzettséggel és alacsonyabb szakképesítéssel rendelkezik. Az elmúlt két esztendő alatt másfél státust kapott a könyvtár, emelkedett a munkatársak szakképzettsége is. Jelentős előrelépés volt további 1 fő feldolgozó könyvtáros beállítása.

A nyitvatartási idő felnőtteknek heti 40 óra, gyermekeknek heti 35 óra, ami megfelel az olvasók igényeinek. Hétfő kivételével naponta 11–19 óráig, szombaton is 11–19 óráig tart nyitva a könyvtár a felnőtteknek, és naponta 10–17 óráig, szombaton 12–17 óráig a gyerekeknek.

A könyvtár igazgatója és dolgozói kísérleti eredményeik, tapasztalataik elterjesztésére cikkeket publikáltak a Fejér megyei Könyvtárosban, amelyek egy részére az országos szaksajtó is felhívta a figyelmet.

Igen örömdetes a könyvtárnak korábbi állapotához viszonyított, egészében jelentős előrelépése, tevékenysége minden területén. Kedvezően alakult működési feltételei, kibővült szolgáltatásai és tevékenységi mutatói egyaránt a folyamatos, határozott fejlődést jelzik. Nemcsak a könyvtár belső tereinek – az adott körülmények között optimális és egyébként is kellemes – esztétikai mi-

nőségében és általános rendjében nyújt kedvező képet, hanem a részletek változásaiban is tükrözi a koncepciózus vezetést, a mind jobb megoldásokat kereső irányítást.

A tervek szerint a József Attila Városi Könyvtár rövid időn belül átköltözik az elkészült új Munkás Művelődési Házba, ahol a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárával összevonva, szak szervezeti irányítás alatt működik tovább. Ezzel – immár 23 évi eredményes helyi és hálózati tevékenység után – átalakul e fontos hálózati funkciót ellátó intézmény. Az átszervezés szükségessé teszi, hogy mielőbb új

könyvtári intézmények vegyék át a két nagy könyvtár eddigi vonzáskörzetének ellátását. Indokolt tehát, hogy jól felszerelt, nagy fiókkönyvtár létesüljön a Vasmű Klubban (a Barátság városrész és a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtár jelenlegi körzetének ellátására), a Bartók Béla Művelődési Házban, valamint nagy alapterületű, jelentős fiókkönyvtárrá bővüljön a jelenleg iskolában, mostoha viszonyok között működő újtelepi is. Valamennyi új intézményben egy-két főfoglalkozású könyvtárosra lenne szükség. E fejlesztésre a város 5. ötéves tervében kerül sor.

(nl)

ezt láttuk

A JÖVŐ FALUSI KÖNYVTÁRAIÉRT

A sárbogárdi járás községi vezetőinek tanácskozása

Példamutató kezdeményezésnek voltunk tanúi Sárbogárdon. Az elmúlt év decemberében megbeszélésre jöttek össze a járáshoz tartozó, mintegy húsz község tanácselnökei, népművelői és könyvtárosai. Több faluból eljött az alapszervezet, a csúcsvezetőség párttitkára is. A kezdeményezésért a Járási Hivatal vezetőit – Kovács János hivatalvezetőt és Kovács István hivatalvezető helyettest – illeti dicséret, akik személyesen szervezték és vitték sikerre ezt a nem mindennapi és – hozzátehetjük – jelentőségében is rendkívülinek ígérkező tanácskozást. Jelen volt és értékes hozzászólásával nagyban emelte a munkamegbeszélés hasznát Hermann Dezső, az MSZMP Járási Bizottságának titkára is.

Az esztendő utolsó hónapjában összeült értekezlet a tényekkel szembenező, tárgyilagos, alapos helyzetelemzést adott a járás közművelődéséről, a jelenről; állásfoglalásaival pedig határozott irányt mutatott: hol, mi a teendő az egészséges továbbfejlődés érdekében – a jövő közművelődésért, a jövő falusi könyvtáraiért.

Kovács István elvtárs volt az egyetlen napirend előadója. Beszámolójában részletesen taglalta az egyes községekben folyó

közművelődési tevékenységet, s külön hangsúllyal értékelte, elemezte a könyvtárak működési feltételeit és munkáját. Számok és tények tükrében mutatta ki, hogy a korszerű népművelés nem vonatkoztatható el a könyvtári munkától, épp ellenkezőleg: jó könyvtári tevékenység nélkül nem is létezhet megalapozott népművelés. – A könyvtár művelődési alapintézmény – idézte a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia megállapítását –, és ezt fokozott mértékben kell figyelembe venniük a tanácsoknak, az elkövetkező évek fejlesztéseiben. Igaz, az elért eredmények szépek, de további erőfeszítésekre van szükség. Mintegy tiz községben újítták fel az elmúlt öt esztendő során a könyvtárat és a művelődési házat. A húsz község 50 000 lakosából 7300 tagja a tanácsai könyvtáraknak. A 106 000 kötet könyv azonban nem minden esetben található gazdára, jó szakemberek és elvárható könyvtárosi tiszteletdíjak hiányában. Azokban a községekben, ahol a lakosság lélekszáma indokolja, mielőbb meg kell találni a módját főfoglalkozású könyvtáros alkalmazásának. Felhívta a tanácsai vezetők figyelmét arra, hogy használják ki a községekben jelentkező kezdeményezéseket a jobb és tágasabb könyvtárhelyiségek kialakítására,

figyelembe véve a távlati tervezés normáit, nehogy eleve korszerűtlen létesítményekbe öljenek pénzt; a könyvbeszerzési kereteket pedig magasabb összegben állapítsák meg az elkövetkező esztendőben.

A járásban két könyvtár nevezett be a Petőfi Emlékönyvtár mozgalomba: Cece és Mezőszilas. Mindkét községben régi hagyománya van a könyv olvasásnak, s mindkét községhez, Petőfi szellemén túl, olyan élő irodalmi klasszikusok neve kapcsolódik, mint Illyés Gyuláé és Németh Lászlóé. Tanácsi és tömegszervezeti vezetőik tegyenek meg mindent az olvasási kultúra szép hagyományának fenntartásáért.

A beszámolót és értékelést a tanácselnökök és kultúrmunkások hozzászólásai követték, s így sorra napirendre került szinte valamennyi község gondja, problémája.

Mi elsősorban azt dicsérjük e kezdeményezésben, hogy nemcsak a kultúrmunkások működtek közre és számoltak be gondjaikról ezen a munkamegbeszélésnek is nevezhető értekezleten, hanem a fenntartó szervek tisztségviselői, a község állami és politikai vezetői tárgyalták meg a feladatokot. Azok, akik elsősorban és legtöbbször tehetnek a nagyobb eredményekért.

Cs.R.

KÖNYVKIÁLLÍTÁS, SAJTÓKIVÁGATOK, BIBLIOGRÁFIA

A Mezőgazdasági Könyvhónap központi rendezvényei között nem szerepelt, ezért hiába is kerestük volna a megyei program listáján azt az előadást, amelyet február 18-án este rendeztek Polgárdin, a Művelődési Otthonban. Pedig Schulmann Istvánnak, a helyi termelőség-tervezet elnökének előadása ugyancsak a Könyvhónap eseménye volt a községben; témája – Napirenden a zöldségelátás – fontos helyi célokat szolgált: minél több háztáji kert kapcsolódjon be az ellátásba.

A Nők Klubjában megtartott előadás sikeréhez, hatékonyságának növeléséhez példászerű gyorsasággal és leleményességgel járult a Nagyközségi Könyv-

tár. A helyszínen izléses könyvkiállítást rendezett, amelyben felhívta a figyelmet a téma – folyóiratcikkekben is közölt – szakirodalmára. A vállalkozás értékét és az érdeklődést növelte, hogy a könyvtáros kiállította a polgárdi termelőség-tervezet kertészetével foglalkozó sajtókivágatokat is, 1969-től napjainkig. A megjelentek kis bibliográfiát kaptak kézbe, a háztáji zöldségtermesztés és növényvédelem könnyen hozzáférhető irodalmáról.

Mindezt a könyvtár "háztáji" lehetőségeivel, de nem "háztáji" színvonalon! Hasonlóan kellene, illenék mindenütt!

(nl)

FILM ÉS KÖNYV A PUSZTÁN

Tejfehér köddel birkóznak a reflektorok, a gépkocsivezető időnként tompított fényre kapcsol. Az út két oldalán fehérbe öltözött fák őrsege, a csipős hideg beszivárog az ablakokon. Mór után jobbra kanyarodunk: Felsődobos. Ahogy az első házakhoz érünk, a kocsi kürtje többször megszólal, hosszan: így jelezzük érkezésünket. Ezen az alig ötszáz lakosú településen már várják a Megyei Könyvtár művelődési autóját. Sokan tudják az előzőleg kifüggesztett kis plakátokról: ma este mozielőadás lesz.

Néhányan azonnal körülveszik a kocsit, hogy segítsenek kirakni a berendezést, becipelni a terembe a nehéz vetítógépet. Valamennyien jól ismerik a "mozis Jós-kát", vagyis Kovács Józsefet, aki azóta jár ide vetíteni, amióta bevezették a villanyt: 1965-től. A gép hangszórója pillanatok alatt kikerül, betájolva a bejárat elé: tánczene ritmusai dübörögnek végig a hosszú házsoron. Ez is hagyományos jeladás, hívás a mozielőadásra.

Tóth Ildikó, a népművelési ügyvezető boldogan mutatja a nemrégiben megszépült kultúrtermet és klubhelyiséget.

— A Csepeli Vas és Fémművektől kaptunk több mint száz ezer forintot a teljes felújításra — újságolja. — S olajkályhát és televíziót is. Azóta szivesebben jönnek ide hétvégén a fiatalok. Ha megérkeznek a bútorok, gyakrabban tarthatunk majd klubfoglalkozásokat, ezt igen igényli mindenki. Jelenleg éppen társadalmi munkát szervezünk, hogy összejöjjön a pénz egy magnetonforra...

Elmondja, hogy negyvenen-hatvanan jönnek el, sokszor a szomszédos Bakonysárkányról is a klubba, egy-egy rendezvényre. Ennyien keresik itte egymás társaságát és a kultúrált szórakozás további lehetőségeit. Legtöbbször a Könnyűfém-műben és az IKARUS Pusztavámi Gyáregységében dolgoznak, érthető, hogy igényesek a fiatalok. Italtoltba már csak az idősek járnak.

— Azért is várjuk az új szekrényeket — folytatja —, hogy ideiglenes helyéről a klubba költöztethessük vissza könyvtárunkat. Tóth Ildikó a Mórról kihelyezett 350 kötetes kis letét könyvtárosi teendőit is ellátja.

A vetítógép befűzve, készen a kezdésre. De van még egy jó negyedóra. Az asztal szabad végén alkalmi könyvvásár nyílik: vagy negyven ifjúsági, szépirodalmi mű és szakkönyv, csaknem a fele gazdára lel még ma este hat óráig. "Mozis Jóska" a film mellé olvasnivalót is hozott a pusztára.

Közel ötvenen nézik végig a mai előadást: A fogoly ítéletre vár című, magyarul beszélő, olasz filmet.

Míg a feliratok peregnek, számolok: nyolc esztendő alatt — valószínűtlennek tűnő szám — csaknem száz alkalommal vetített itt a művelődési autó, vagy ahogy a Moziüzemnél nevezik: a "Vándor I." És csak 1973-ban még további 16 külterületi településen, ahol az összesen 172 filmelőadást több mint nyolcezren tekintették meg! Nem kis dolog ez, főleg télen. A pusztaiak tudják, és hálásak is érte.

(— nyi)

kövek, színek, emberek

EGY 18. SZÁZADI KÖNYVKÖTŐ SZÉKESFEHÉRVÁROTT
PHILIPP JACOB AMAN

A Fejér Megyei Könyvtáros olvasói a Székesfehérvár könyvkereskedelmével és könyvkiadásával foglalkozó írásokban már képet kaphattak a 18. század 70-es éveitől városunkban dolgozó ADAM AUGUSTIN LANG könyvkötő működéséről.¹ A város iparával, mesterembereivel foglalkozó helytörténeti írások forrásai – kézenfekvően – az iparos összeírások. A lakosság összetételében a kézművesek számszerű megoszlását kimutató összeírások 1773-ban már említenek könyvkötőt, aki segéddel és inassal, 1777-től két segéddel, 1780-tól három segéddel és egy inassal dolgozott.² Az 1784-es iparos összeírás, a mesterek jegyzékszerű felsorolása már név szerint említi AUGUSTIN LANG Kompaktort (könyvkötőt).³

A székesfehérvári iparosok és kereskedők számának foglalkozás szerinti megoszlását az 1715–1720 közötti összeírások alapján már publikálták.⁴ A statisztikai összesítő táblázathoz fűzött megjegyzés külön kiemeli azokat az iparágakat, amelyek az egykori összeírásokban nem szerepeltek. Ezek között több olyan nélkülözhetetlen foglalkozás is van, mint molnár, ács stb., s nem található meg többek között a könyvkötő sem.

A fenti összeírások célja az állami adóteher arányosabb elosztása volt. Székesfehérvárott – a többi szabad királyi városhoz hasonlóan – össze kellett irni a polgári telkeket. A polgárok között vették fel a mesterembereket és kereskedőket is, összes ingatlan vagyonukkal és jövedelmükkel együtt. Az összeíró munkát más megyékből való kiküldöttekkel végeztették; így a helyi hivatalnokok esetleges részrehajlását elkerülhették, az idegen összeírók munkája viszont helyismeret hiányában lett pontatlan. Azokat az iparosokat és kereskedőket, akik háztulajdonosok is voltak, a birtokosok közé sorolták, s megelégedtek arról, hogy foglalkozásukat is jelöljék.⁵ Tehát ezek az összeírások nem pontos forrásértékűek, nem nyújtanak kellő támpontot arra vonatkozóan, hogy dolgozott-e a városban a 18. század elején könyvkötő.

A 17. században a nyomdászékhelyeken a könyvkötők létszáma már úgy felduzzadt, hogy helyi foglalkoztatásukat nem lehetett biztosítani. Így bizonyos kirajzásuk indult meg olyan városokba, ahol még nem volt nyomda, de az iskolák tanárainak és diákjainak igénye már biztosítható a kellő könyvforgalmat és a könyvkötő munkáját.⁶

Mivel Székesfehérvárott már a 18. század elejétől működött a jezsuita gimnázium, itt is gondolhatunk hasonló igényre. A Fejér Megyei Levéltár iratait védő egykorú kötéstáblák is szakavatott könyvkötő munkájáról tanúskodnak; s helyi műhelyre utalnak.

ROMHÁNYI KÁROLY a 18. századi magyar könyvkötészet vaknyomású bőrkötéseit ismertette, a már feltételezett "székesfehérvári könyvkötők" munkáját közvetlenül a nagyszombati műhely jellemzése után tárgyalja. Elmondja, hogy a székesfehérvári műhely az egyszerűbb bőrkötéstípust használta, hasonlóan azokhoz a műhelyekhez, "ahol a belső tartalomra való tekintettel, mint például városi ... vármegyei és egyházi különféle beírásokat tartalmazó könyveknél, nem akarták a drágább technikai megmunkálást igénylő aranyozást alkalmazni."⁷ ROMHÁNYI tipusonként tárgyalja az országosan összegyűjtött emlékszerkezetű anyagot, és a fehérváriakkal kapcsolatban megemlíti, hogy a hasonló szerkezeti felépítésű táblasíkokon igen finoman vésett szerszámok nyoma látható. Vizsgálódása kiterjedt a városi és a megyei anyag kötéseire is. Az egyes kötetek készítését – vitathatóan – pontos évszámmal datálja, ez nála megegyezik a könyvben szereplő első évadattal.

Ez a módszer csak akkor lehetne megközelítően pontos, ha minden esetben már a bekötött könyvekben kezdtek volna el az első bejegyzések írását. Gyakran valóban erre mutatnak az üres oldalak a kötetek végén. Az utólagos kötés is gyakori lehetett azonban, ez esetben pedig nem a kötet első évszáma, hanem az utolsó bejegyzés ideje lenne az irányadó. A kötéstáblák készítésének megállapítása itt nem feladatunk. Ám annál inkább érdekes azt eldönteni, hogy ki volt az a mester, akinek keze nyomát kötéseinek még ma is őrzik, s akinek működését az említett iparművészeti megközelítésű munka már feltételezte, de az eddig említett levéltári összeírásokban nem szerepel.

Ha nem is fogadjuk el a ROMHÁNYI által közölt pontos évszámokat, annyit mégis meg kell állapítani, hogy az általa ismertetett megyei és városi anyagból származó kötések mind a század első felére, illetve közepére esnek. Olyan kötetet, amelyet már LANG készíthetett volna, nem is említ. Így ezzel alátámasztja azt a feltételezést, hogy az 1715–1720-as összeírások (amikor még nem volt a városban könyvkötő) és az első könyvkötőre vonatkozó eddigi adataink (1773-as összeírás) közötti időszakban valóban dolgozott már Székesfehérvárott könyvkötő.

1730-ban vettek fel a fehérvári polgárok sorába egy bajor származású könyvkötőt, PHILIPP JACOB AMANT.⁸ Személyében sejthetjük a töröktől felszabadult Székesfehérvárott e szép foglalkozás első képviselőjét. PHILIPP JACOB AMAN lehet tehát az a mester, aki a nagyszombatihoz oly közel álló kötéstípust meghonosította városunkban.

A korabeli városi telekkönyvek bejegyzései megemlítik a háztulajdonosok foglalkozását is, változás esetén utalnak az előző tulajdonosra, sőt gyakran annak foglalkozására is. Így a telekkönyvi adatok között valósággal megbújnak az egyes iparágakra és a műhelyhez kötött mesterségek folyamatosságára vonatkozó adatok. A telekkönyvek nehezen kutathatók, de mint közvetett források, csökkenthetik az ipartörténeti adatok hézagosságát, sőt a meglévőket is pontosabbá tehetik. A városi telekkönyvből így megállapítható, hogy PHILIPP JA-

COB AMAN fürdősz és seborvos 1740-ben 1300 fr-ért vett egy olyan "körül szabadon fekvő belvárosi házat, amely a régi Budai kapu és a Bástya között, háttal a Bástya felé feküdt", s már korábbi tulajdonosai is fürdőszök és seborvosok voltak.⁹ A katonai adó kivételére szolgáló 1742-es városi összeírásban ezt a házat az 504. szám alatt vették fel. Az adóztatási rendszer a házakat minőségük szerint vagy fekvésük szerint több osztályba sorolta, ezeket az osztályokat használták az ipari foglalkozás feltüntetésekor is. Az összeírás a háztulajdonosokat és a bérlőket is feltünteti. Így az 504. számon először PHILIP JACOB AMAN fürdősz és seborvos szerepel, vele egy házban lakik PHILIPP JACOB AMAN könyvkötő is, akinek foglalkozását a 4° osztályba sorolták, s évi adója 3 fr és 10 kr. volt. – Valószínűleg nemcsak lakása, a műhelye is itt lehetett, ahogy a fürdősz fürdője is.

Az egy házban, azonos néven lakó könyvkötő és fürdősz személyével kapcsolatosan felmerülhet a személyazonosság kérdése. A polgárkönyvek két személyre utalnak, a könyvkötő a fürdőst megelőzve kérte a fehérvári polgárjogot. A városi magisztrátushoz 1743-ban benyújtott panaszuk az egymással való nézeteltérésükről is szól.¹⁰

A városi tanács 1742-ben készített hivatalos leltárának tételei azt is bizonyítják, hogy PHILIPP JACOB AMAN könyvkötő könyvkereskedői tevékenységet is folytatott.¹¹ A leltár tételesen felsorolja bekötött és füzött könyveit, a több mint háromezer kötetes készletben főleg iskolás és imádságos könyvek találhatók. A leltár kimutatja a könyvkötéshez használt nyersanyagkészletét, de a vásárokhöz, a könyvek árusításához szükséges eszközök feltüntetésével azt is bizonyítja, hogy PHILIPP JACOB AMAN is azok közé a könyvkötők közé tartozott, akik a könyvkötő munka végzése mellett papir- és könyvkereskedéssel is foglalkoztak, "s e téren a céhen kívül álló kereskedőkkel szemben azon előjoguk volt, hogy az országos vásáron kívül is árusíthattak, illetőleg állandó boltot tarthattak."¹²

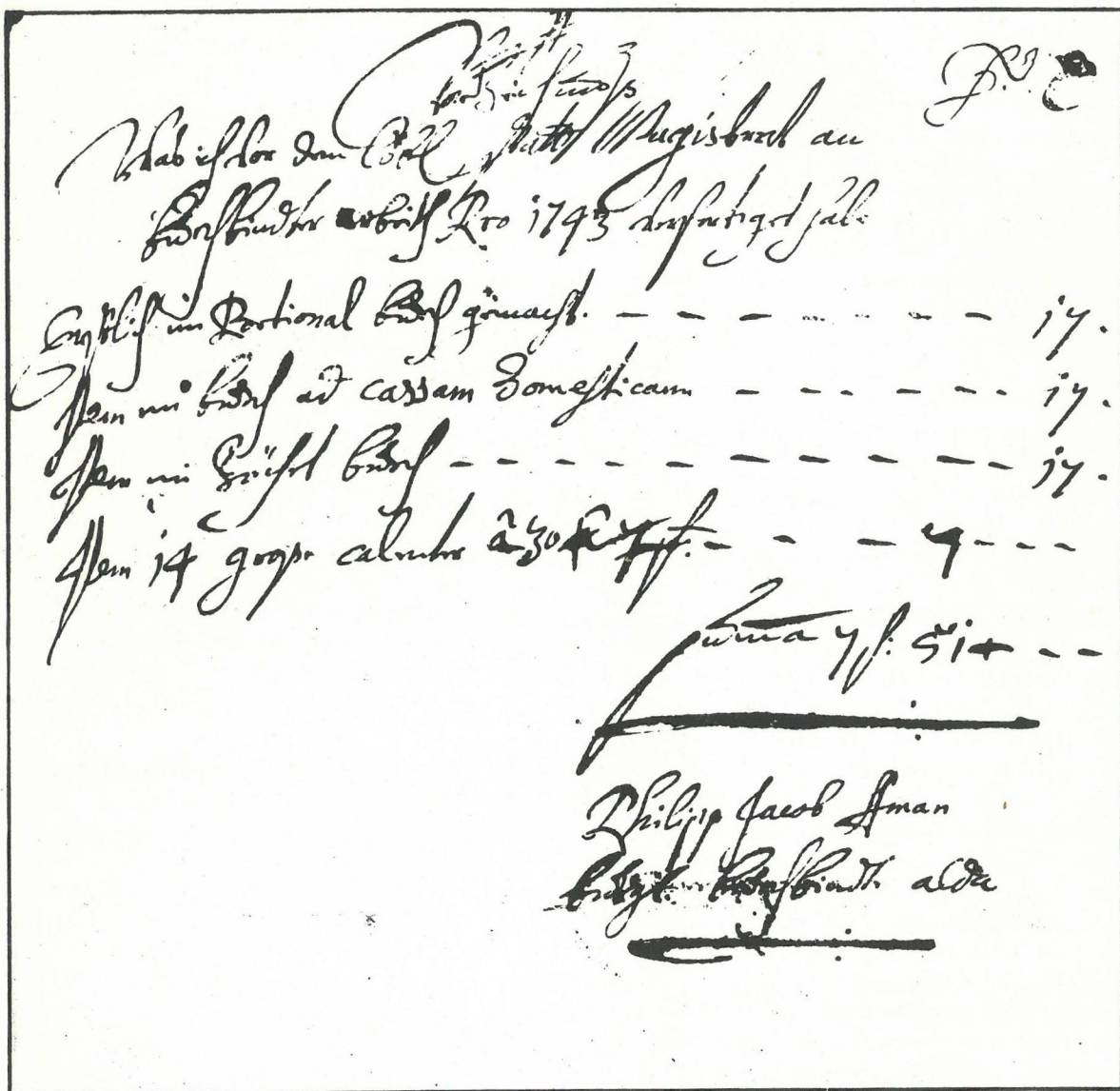
1743-ban a megyei közgyűlés elé kerül a fehérvári könyvkötő ügy, nevének említése nélkül. A rövid jegyzőkönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy milyen követeléséről van szó, amelynek elintézésében a szolgabíróhoz utasítják.

1745. márciusában ismét foglalkozik személyével a megyei közgyűlés, amikor határozatot hoztak "a helybeli könyvkötő bizonyos három rendbeli számlájának" kifizetéséről. Az 1742. évről 14 fr. 12 krajcár, az 1743. évről 2 fr. 30 krajcár és az 1744. évről 4 fr. 6 krajcárt kell a megyei főadóvevőnek a könyvkötő számlák alapján kifizetnie.

Mindkét alkalommal a "helybeli könyvkötő" elnevezést használják, amelyből arra következtethetünk, hogy egyetlen a városban. Így csak AMAN személyére gondolhatunk, annál is inkább, mivel a városi magisztrátus számára készített hivatalos munkáiról kiállított számláiból több megmaradt. Ezek a könyvkötő-számlák a városi kamarás évi számadáskönyvének mellékletei, mert egyben a hivatalos kifizetés nyugtáinak is számítottak. – A már említett megyei közgyűlési jegyzőkönyv csak a vármegyei megrendelésekre készített munkáira utalt. – AMAN 1743-as, 1750-es, 1752-es 1753-as számlái szerint a vá-

rosi közigazgatás számára is dolgozott. Így a megyei és városi levéltári anyag – ROMHÁNYI által részletesen leírt – kötéseit ő készítette.

A könyvkötő-számlák részletesen felsorolják – a pontos, később limitált ár feltüntetésével –, hogy kinek, milyen iratanyagot, milyen anyagba és hogyan kötött be. Rendszeresen felszámít kb. 20 naptárt is. A jegyzékben felsorolt könyvek AMAN által jelzett kötési módja felismerhető Székesfehérvár város feudális kori levéltárában.

Philipp Jacob Aman 1743-as számlája

Verzeichniß

F: Gt

Was ich vor dem löbl. Statt Magistrat an
buchbindter arbeith Pro 1743 verfertigt habe:

Erstlich im Portional buch gemacht	17 -
Item im buch ad cassam domesticam	17 -
Item im zöchel buch	17 -
Item 14 große calender a 30 Gt 7 f	7 - - -

sumā 7 f: 51 +

Philipp Jacob Aman
bürgl. buchbindter alda

Jegyzék

Amit én a Tekintetes Városi Magistratus számára
mint könyvkötő munkát az 1743 évben készítettem:

Először a portio-könyvben csináltam	17 -
Valamint a cassa domestica könyvben	17 -
Valamint a céh-könyvben... ..	17 -
Valamint 14 nagy kalendárium a 30 Gt 7 f.	7 - - -

összesen 7 f. 51 +

Philipp Jacob Aman
helyi polg. könyvkötő

Gt = krajcár
60 Gt = 1 forint

Das für Statt Camerer Peter Franz Vincenti,
Gemeinheitsartzt Buchbinder auß Zügel mit
sieben f. auß Zügel, und seinen sofo-
rigen Camer doppel Rechnung bezüheligen.
Hilberstadt den 13. April 1745.

[Redacted] M. Richter und Rath alle
T. G.
Dies ist richtig
und Philipp Jacob Aman
bürgl. Buchbinder

+

Hat herr Stadt Camerer Peter Frantz Vincenti,
Innenspecificirtes Buchbinter Außzügl mit
Sieben fl. aus zuzahlen, und seinen Behö-
rigen Camer Ambts Rechnung beyzusezten.
Stuhlweisenburg den 13 April 1745.

M. Richter und Rath allda

.7 fl.
dieses ist richtig bezahlt
worden Philip Jacob Aman
bürgl. buchbinder alda

+

A helybeli városi kamarás ur Peter Frantz Vincenti,
fizesse ki a belül részletezett könyvkötő számlát
hét forinttal, és mint hozzá tartozó mellékleteket,
a kamarási hivatal számadásaihoz helyezze el.
Székesfehérvár, 1745. április 13-án.

Helyi bíró és tanács

.7 fr.
Ez teljesen kifizettetett
Philip Jacob Aman
helyi polgári könyvkötő

A számla hátoldalán ott látható a hivatalos engedély, amely szerint a helyi bíró és tanács a kamarási hivatalnak a kifizetést engedélyezi. AMAN viszont egy mondattal és aláírásával nyugtázza, hogy a neki járó összeget felvette.

A könyvkereskedéssel is foglalkozó könyvkötő vásárló közönségére könyvkészletéből is lehet következtetni. Az 1742-es leltározás idején AMAN jegyzéket készített adósairól is. Nevük vagy tisztségük szerint felsorolja fehérvári és vidéki megrendelőit; a főispán urat, megyei jegyzőt, városi zenészt, AMAN fürdőst, a csurgói bírót, a palotai grófnót stb., akik könyvkötő munkát rendeltek, papírt, könyvet vásároltak nála 1737 és 1742 között.¹³

PHILIPP JACOB AMAN még 1759-ben is szerepel a városi házadó összeírásban. Tüzetes anyakönyvi kutatás talán elhalálozásának évét is megállapíthatná, de az is lehet, hogy elkerült Székesfehérvárról.

A városi kamarási számadások szerint 1763-ban már CARL POLASCHEK számolt el a városnak. A prágai származású könyvkötő 1765-ben kapott polgárjogot.¹⁴

A munkásságáról jól ismert, már említett ADAM AUGUSTIN LANG neve jelenti azután a 18. századi könyvkötő munka utolsó láncszemét városunkban. Több évtizedes munkássága elődei tevékenységének gazdagabb kiszélesítése.

Magyar Zsuzsa

Jegyzetek

- ¹Murányi Lajos: Adalékok a székesfehérvári könyvkereskedelem és nyomdászat történetéhez. = Fejér Megyei Könyvtáros. 1973. 2. sz. 30. l.
Sulyok János: Három székesfehérvári vonatkozású, 18. századi ismeretlen nyomtatvány. = Fejér Megyei Könyvtáros. 1973. 4. sz. 33–36. l.
- ²Kállay István: Adatok Székesfehérvár népességi és gazdasági viszonyaihoz 1688–1785. = Tört. Stat. Közl. 1958. 3–4. sz. 44–71. l.
- ³Fejér Megyei Levéltár iratai. Székesfehérvár iparos összeírás 1784.
- ⁴Kállay i. m.
- ⁵Thirring Gusztáv: Sopron városa a 18. században. Sopron, 1939. 105. l.
- ⁶Herepei János: Vidéki könyvkötők a XVII. század folyamán. = Magyar Könyvszemle. 1968. 1. sz. 52. l.
- ⁷Romhányi Károly: A magyar könyvkötés művészete a XVIII–XIX. században. Bp. 1937. 45. l.
- ⁸Bonomi, Eugen: Bürgerrecht und Bürgertum in Stuhlweissenburg 1688–1848. Fejér Megyei Levéltár. Kézirat. 30. l.
- ⁹FML. Székesfehérvár város telekkönyv (Grundbuch) 1698–1777. 141–142. l. (1740. febr. 26.)
- ¹⁰Székesfehérvár Város Levéltára: Acta politica 1743/127.
- ¹¹Uo. 1742/8.
- ¹²Gárdonyi Albert: Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században. Bp. 1917. 64 l.
- ¹³Székesfehérvár Város Levéltára: Acta politica 1742/8.
- ¹⁴Bonomi i. m. 147. l.

könyvespolc

1973. november–1974. január

Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis. – Az István Király Múzeum évkönyve. Székesfehérvár, (Fejér megyei Múzeumok Igazgatósága). 12. 1971. (Szerk. Fitz Jenő, Segédszerk. Makkay János.) 1972 [1973]. 299 l., illusztr. /István Király Múzeum közleményei. 6. sor. 12./

A nyolcadik alkalommal megjelenő évkönyvnek több mint a háromnegyed részét kitevő Tanulmányok rovat a Pannónia konferenciák aktái, I. címet viseli, annak az 1970-ben megrendezett, a vonaldiszes kerámia időszerű kérdéseivel foglalkozó szűkkörű symposium tanulmánygyűjteménye. A tizenhat nagy jelentőségű, angol, francia, német nyelvű tanulmány, melyeket magyar nyelvű összefoglaló követ, Az I. Pannónia Konferencia aktái című kiadvány (A. sor. 18.) anyagát tartalmazza.

A további: Irodalom, Szemle és Évi jelentés rovatokból a nem szakemberek érdeklődése szempontjából is ki kell emelni Az István király emlékülés előadásait: Dercsényi Dezső, Szücs Jenő és Kralovánszky Alán írását. Dercsényi Magyar művészet István király korában című tanulmányának végső következtetése a következő: "Röviden áttekintve az István-kori magyar művészetre vonatkozó történeti kutatás három évtizedes eredményeit, úgy vélem, nem nehéz igazolni azt a végkövetkeztetésünket, hogy művészettörténeti írásunk ugyanolyan nagy jelentőséget tulajdonít István király történeti szerepének, mint három évtizede, de a valósághoz közelállóbban tudta megrajzolni és bizonyítani, hogy a nagy király életműve, a magyar állam létesítésének sorsdöntő művészeti következményei voltak." – Szücs Jenő: István király intelmei – István király állama című tanulmányában kimutatja, hogy "Az Intelmek az első magyar államelméleti értekezés." – Kralovánszky Alán Székesfehérvár István király korában című írásának végén megállapítja: "Összefoglalva az elmondottakat: a Géza nagyfejedelem korában kialakult előzményt, a jól megválasztott stratégiai potenciát használja fel István király is, aki Fehérvárt tovább építi. Ennek a továbbépítésnek köszönheti végső fokon Fehérvár az évszázadokon át ható jelentőségét. A királyi bazilika megalapításával ugyanis nemcsak az uralkodóház, az Árpád dinasztia szakrális központját teremtette meg, hanem egyben Esztergom mellett, az új állam másik központját is." – Feltételezhetően vitát fog serkenteni, és ezzel az egyes kérdések tisztázását segíti elő Kovács Péter Megjegyzések Székesfehérvár középkori topográfiájának kutatásához című munkája. A szerző áttekintve az eddigi topográfiai kutatások eredmé-

nyeit, az egyes megállapítások ellentmondásait, a következő területek és építmények helyének meghatározásához fűz megjegyzéseket: a belváros (castrum), a budai külváros (Civitas Exterior), a Sziget (Nova Civitas), a Nova Villa és az Ingovány, a városkapuk, a királyi palota, település, utcák. Végezetül megjelöli a kutatás további feladatait is. "Az 1691. évi hadmérnöki felmérés felhasználásával készült áttekintő térkép" is összefoglalja a szerző megjegyzéseit.

Bóna István: VII. századi avar települések és Árpád-kori magyar falu Dunaújvárosban. Bp. 1973. Akad. Kiadó. 161 l., illusztr. 1 mell. /Fontes archaeologici Hungariae./

"A sorozat kötetei olyan újkeletű magyarországi ásatásokkal foglalkoznak, amelyek további kutatás tárgyául szolgálhatnak, s beszámolnak egy-egy konkrét leletanyagról" – írja a kiadó a könyv fülszövegében. Bóna István e munkájában az 1966. őszén Dunaújvárosban, a partvédelmi földmunkák kapcsán napvilágra került VII. századi állandó avar település és ennek szomszédságában talált XI–XIII. századi magyar falu rendkívül nehéz körülmények között végzett ásatása eredményeit publikálja. A feltárás és a közreadás jelentőségét emeli, hogy itt "került elő az első összefüggő, nagy kiterjedésű avar kori település", és vele azonos jelentőségű az Árpád-kori település feltárása is, amellyel a szerző nem foglalkozott behatóan, mivel arról mások (Horváth Béla és Nagy Lajos) feldolgozása várható. Külön említést érdemel a kötet rendkívül gazdag illusztrációs anyaga.

–6–

MAGAS SZAKMAI SZINNVONAL – NAGY ÉRDEKLŐDÉS A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVHÓNAP FEJÉR MEGYEI RENDEZVÉNYEIN

A Mezőgazdasági Könyvhónap ez évi megyei megnyitójára február 12-én 14 órakor került sor Enyingen, a Nagyközségi Tanács VB nagytermében. Ünnepi bevezetőt mondott Hajba Kálmán, a Fejér megyei Tanács VB elnökhelyettese, majd Dr. Zsarnóczai Sándor egyetemi tanár, a Közgazdasági Szemle főszerkesztője tartott előadást Agrárpolitikánk címmel a megyéből összesereglett szakembereknek; az állami gazdaságok és termelőség-összevetések vezetőinek, agronómusainak. A megnyitó színhelyén mezőgazdasági könyvekből és folyóiratokból reprezentatív kiállítást és vásárt rendezett a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat; számos szakkönyv talált gazdára.

A megnyitót további rendezvény követte; megyénk különböző településein. Február 15-én 18 órakor a Kertészet és Szőlészet szerkesztőségi ankétját rendezték meg Nagyvenyimen, a klubkönyvtárban, ahol a házikert és szőlőtermesztés számtalan kérdését vitatták meg a jelenlévők Gévyay János szerkesztővel. Ugyanezen a napon 19 órakor Mórton, a Járási Hivatal nagytermében Dr. Pállos István, a Móri Állami Gazdaság igazgatója tartott előadást a gépesített szőlőtermesztésről. Február 18-án három helyen jöttek össze a vezetők, szakemberek és a meghirdetett

téma iránt érdeklődő mezőgazdasági dolgozók: 14 órakor Lajoskomárom-Sáripusztán, ahol Dr. Fehér Dezső, a Magyar Lóverseny Vállalat igazgatója A sportló tenyésztése címmel, 17 órakor Iszkaszentgyörgyön, a Tsz irodaház tanácstermében, ahol Dr. Haraszi Ede, az Állatorvostudományi Egyetem tanszékvezető tanára A legelő szerepe az állattartásban címmel, és 18 órakor Bicskén, ahol Gyurkócza József, az Etyeki ÁG agronómusa a magastermesztési szőlészetéről tartott előadást. Székesfehérváron a Megyei Művelődési Központ Ady-termében a város három termelőség-összevetete, a Szabad Élet, a Kossuth és a Vörösmarty Tsz vezetői, agronómusai és dolgozói Munkácsy Lászlónak, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium helyettes osztályvezetőjének előadását hallgatták meg az iparszerű állattartásról, február 19-én 15 órakor. A következő napon, 10-én 18 órakor Lelkes Lajos, a Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat munkatársa Velencére, a klubkönyvtárba látogatott, ahol Virágoskert-pihenőkert címmel tartott előadást. Csákvárra hívták meg február 21-re Udvari György szakirót, hogy a Gépjárművek a mezőgazdaságban címmel tartson előadást. Agárdon, az Állami Gazdaság Központjának kultúrtermében

22-én, 14 órakor a korszerű, mezőgazdasági termelés fontos, tájékozódási lehetőségeiről hallgattak meg két előadást a megjelentek, A mezőgazdasági szakirodalom információrendszere címmel. Előadók voltak: Dr. Királyi Ernő, az AGROINFORM főigazgatója és Dr. Sárkány Pál, a Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat igazgatója. A fentiekén kívül még egy szakíró-olvasó találkozót tartottak Mátyásfalván, ahol Ticsénszky Mariann A virág házikertben címmel tartott előadást és beszélgetett el az érdeklődőkkel.

A megnyitóval együtt összesen tizenegy rendezvény közül hét a nagyüzemi, míg négy a háztáji gazdaság kérdéseivel foglalkozott. Az előadásokat, szakíró-olvasó találkozókat magas szakmai szín-

vonal jellemezte és a jó előkészítés nyomán a megjelentek eddig csak ritkán tapasztalt nagy érdeklődése. Az elhangzott előadásokat szinte kivétel nélkül élénk eszmecsere, vita követte.

Az összesen közel hétszáz főnyi hallgatóságnak mindenütt alkalma nyílt szakkönyvek vásárlására is, bőséges választékból. A Könyvhónap ez évi rendezvényeinek előkészítéséhez és színvonalához nagy mértékben járult a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat: a mezőgazdasági szakkönyveket és folyóiratokat bemutató, igényes, izléses vándorkiállításával és könyvvásáraitval, melyekkel hét helyre jutott el. A többi rendezvény színterén a bicskei és a móri ÁFÉSZ könyvesboltjai árusítottak.

LOVASBERÉNYBEN működik megyénk egyetlen olyan községi könyvtára, amely eddig nem rendelkezett önálló helyiséggel és valójában nem is szabadpolcos: könyvszekrényekben tárolja állományát. A régen elavult és tartóhatatlan viszonyokra a Megyei Könyvtár számtalan esetben nyomtatékosan felhívta az illetékesek figyelmét, ennek ellenére évek hosszú során át a község nem talált kielégítő megoldást könyvtárának elhelyezésére.

Most kaptuk a hírt: végre Lovasberényben is kimozdul a holtpontról a könyvtár ügye, önálló elhelyezést biztosít annak számára, polcokra kerülhetnek a könyvek. Minderre jóval a huszonegyedik óra utolsó percén túl kerül sor, hiszen a páratlanul szűkös helyen mélyen a szükséges

hatásfok alatt tengődött a könyvtár, évről-évre csak növelve a visszafogott állománygyarapításból eredő hiányosságokat.

UJ HELYISÉGBE költözik – várhatóan még ez év első felében – az etyeki községi könyvtár. Jelenleg a volt művelődési otthonban működő, több mint hat-ezer kötetes könyvtár mostani alapterületének közel kétszeresét kapja az új épületben, ahol már korábban megnyílt az öregek napközi otthona, a könyvtár leendő "társbérője". A klubkönyvtári szervezetbe sorolt intézménynek az átköltözés után új berendezést is vásárolt a községi tanács.

UJ, ÖNÁLLÓ helyiségbe költözött február második felében az Enying-leshegyi fiókkönyvtár. A

korábban iskolában elhelyezett fiókkintézményt az anyaköztség látta el berendezéssel és az enyingeri Vas Gereben Nagyközségi Könyvtár új könyvekkel. Új könyvtárosa Göröcs Józsefné.

BŐVITIK az SZMT Központi Könyvtár raktárait. Az épület nem teszi lehetővé az alapterület növelését, ezért a helyiségeket mennyezetig bepölcözzák. Az így nyert bővítéssel hozzávetőleg 30 ezer kötetre növekszik a raktárak befogadóképessége, a polcfolyóméter pedig a korábbinak kétszeresére. A 90 000 forintos ráfordítással néhány évre megoldódnak a megyei szakszervezeti hálózati központ raktározási problémái. A munkálatokkal még februárban elkészülnek.

TÖBB MINT NEGYEDMILLIÓ (pontosan 259 200) példányban jelentetett meg kiadványokat 1973-ban az SZMT Központi Könyvtár. A 12 fős Kis bibliográfia összesen 103 700, a különböző évfordulókra elkészült könyvjelzők pedig 155 000 példányban kerültek ki a nyomdából. A Kis bibliográfiák közül a Költészet Napjára kiadott jelent meg a legnagyobb példányszámban (11 000), míg a másik, népszerű kiadványfajtából a Ságvári Endre születésének 60. évfordulójára összeállított könyvjelző (15 200). — A megyei szakszervezeti könyvtárhálózat részére kiadott sorozatok 75 megyén kívüli megrendelőhöz: 23 szakszervezeti könyvtárhoz és a tanácsi könyvtárhálózat különböző intézményeihez (köztük 9 megyei könyvtárhoz) is eljutottak.

1973. DECEMBER 1-től újra az SZMT Központi Könyvtár gépkocsija. Az első másfél hónapban a könyvtár munkatársai a megyei hálózat valamennyi könyvtárát meglátogatták, és sok helyen ellenőrizték a kölcsönzéseket is. Rendszeresen megkapja a gépkocsit könyvszállításra néhány nagy, fiókkönyvtárakkal rendelkező könyvtár (mint a VI-DEOTON, a VOLÁN 14. sz. Vállalat könyvtára és a Dunaújvárosi Körzeti Könyvtár), továbbá az állami gazdaságok könyvtárai is, ezzel a rendeltetéssel.

EREDMÉNYES ALAPFOKU könyvtárosi szakvizsgát tett múlt év december 10-én Dunaújvárosban, a József Attila Városi Könyvtárban megyénk tanácsi közművelődési könyvtárhálózatának 8, február 12-én, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban pedig 11 tiszteletdíjas munkatársa. Az utóbbi vizsgán két egyéb könyvtárban működő munkatárs is megszerezte az alapfokú képesítést.

A FŐFOGLALKOZÁSÚ könyvtárosok februári továbbképzési napján, 4-én két előadást hallgattak meg a tanácsi és szakszervezeti könyvtárosok. Elsőként Kamarás István, az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezető helyettese ismertette az olvasásszociológia fogalmát, módszereit és eddigi fontosabb kutatási eredményeit, majd Polonyi Péter, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat munkatársának előadása következett. A könyvtár szerepe a közművelődésben címmel.

EGYÜTT ÉRTÉKELTE 1973. évi tevékenységét és ismertette ez évi munkatervi feladatait a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár és az SZMT Központi Könyvtára. Február 4-én, a szakszervezeti és tanácsi főfoglalkozású könyvtárosok továbbképzési napján elsőnek Dr. Csongor Endréné, a Megyei Könyvtár igazgatója, majd Sudár Ivánné, az SZMT Központi Könyvtár vezetője tartotta meg beszámolóját, melyet több hozzászólás követett.

A beszámolók általános és területenkénti részletes áttekintést adtak az elmúlt év főbb könyvtári eseményeiről, ismertették az eredményeket és a főbb hiányosságokat; feltárták a továbbfejlődés irányát, jellemzőit, szóltak a továbbfejlődést gátló, elsősorban helyiség- és szakemberhiányról. A közös munkaértekezlet egyik leghangsúlyosabb következtetése volt, hogy a két könyvtárhálózatnak meg kell keresnie a szorosabb együttműködés további konkrét formáit, és tevékenységét összehangoltan szerveznie, a lakosság hatékonyabb könyvtári ellátásáért.

A MEGYEI KÖNYVTÁR elmúlt évi tevékenységéről szóló jelentést és 1974. évi munkatervét tárgyalták meg február 28-án délelőtt a fenntartó és szakfelügyeleti szervek. A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban megtartott értekezleten a Művelődésügyi Minisztérium részéről megjelent Kondor Istvánné, a könyvtárügyi osztály vezetője és Dr. Nagy Ernő főelőadó. A Megyei Tanácstól részt vett a tárgyaláson Seres József művelődésügyi osztályvezető, Escher Ilona népművelési csoportvezető

és Nagy Károly főelőadó. A Megyei és Velinszky Könyvtár Dr. Csongor Endréné igazgató, Molnár Istvánné könyvtárvezető és a Megyei Könyvtár csoportvezetői – Tóth György igazgatóhelyettes, Gévay Ágnes, Hegedüs Éva és Román Károlyné gazdasági igazgató – képviselték az értekezleten.

A JÁTÉK A KÖNYVTÁRBAN című rádió-vetélkedő sorozat keretében december 27-én került sor a móri Radó Antal járási szerepű Nagyközségi Könyvtár és az ózdi szakszervezeti könyvtár között a kézikönyvtár-használati játék lebonyolítására.

Akik hallgatták aznap este a Kossuth Rádió adását, emlékezhetnek, Mór milyen kitűnően szerepelt, s fej fej mellett haladt versenytársával a pontszerzésben. Igaz, végül néhány ponttal alulmaradtak – mint utóbb kiderült, nem is éppen a versenyzők hibájából. Az értékelésben nem ők lettek a győztesek, s így nem ők jutottak tovább, helytállásuk, kitűnő szereplésük mégis dicséretet, feltétlen elismerést érdemel. Személy szerint is külön Pintér Béla, a könyvtár igazgatója, aki fáradhatatlanul és nagy körültekintéssel készítette fel játékosait. A verseny, a szereplés haszna így is kétségtelen: bebizonyosodott, hogy szükség esetén "olajozottan", jól működik a móri Radó Antal Könyvtár tájékoztatói apparátusa, és ezentúl harminccal több a könyvtárban kitűnően tájékozódó olvasók száma...

Január 24-én a vetélkedő szereplői jutalomkiránduláson vettek részt: meglátogatták versenytársukat, az ózdi könyvtárat, és út-

közben több művelődési intézményt, könyvtárat is megtekintettek.

A VASAS Szakszervezet megalakulásának 70. évfordulója tiszteletére vetélkedő-sorozatot rendezett – 1973. októberétől decemberéig – a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára. A több száz szocialista brigádtag részvételével lebonyolított vetélkedő döntőjén, december 19-én 164 fő szerepelt, a szakszervezet tiszteletét is feldolgozó feladatcsoportok megoldásával.

A MŰSZAKI KÖNYVNAPOK dunaújvárosi megnyitóját a Dunai Vasmű Mechanikai üzemében rendezték meg, a szakszervezeti fiókkönyvtárban. Az eredményes szervezésért a könyvtáros jutalomban részesült; hasonlóan a székesfehérvári VOLÁN 14. sz. Vállalat könyvtárosa is. Itt ugyan csak színvonalas kiállítással és rendezvénnel emlékeztek meg a Műszaki Könyvnapokról.

CSANÁDI IMRE, József Attila-díjas költővel rendezett író-olvasó találkozót január 14-én a martonvásári klubkönyvtár. A nagy érdeklődéssel kísért esten sok fiatal vett részt és beszélgetett el a vendéggel.

KÜLÖNÖSEN jól sikerült író-olvasó találkozóra került sor január 30-án a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban. A Könyvtári esték sorozat keretében Szabó Magda József Attila-díjas író, Szobotka Tibor író, irodalomtörténész, műfordító, az irodalomtudományok kandidátusa és Szalay Károly irodalomtörténész, író találkozott ezen a napon a

székesfehérvári olvasóközönséggel. Bevezetőt mondott Szalay Károly.

A rendkívüli érdeklődés már abban megmutatkozott, hogy zsűfólásig megtelt a könyvtár; a találkozó mintaszerű voltát, magas színvonalát pedig az írók és értező olvasóikközvetlen, valóban életményt adó beszélgetése jelezte, melyben a mű és a valóságábrázolás, az írói kifejezés eszközeinek kérdései szerepeltek az első helyen. – A Megyei Könyvtár a hagyományokhoz hiven a vendégek műveiből ajánló bibliográfiát állított össze, melyet a meghívó részeként juttatott el olvasóihoz.

TÖBB JÓL SIKERÜLT gyermekfoglalkozást tartottak a közelmúltban is a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár gyermekrészlegében. Február 9-én délután "Vigan áll a maszkabál..." címmel Gráfné Forrai Magdolna karnagy, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola munkatársa vezetett páratlan érdeklődést kiváltó foglalkozást a gyerekeknek, 16-án "Farsangi multságok" címmel néprajzi ismereteket dolgoztak fel játékos formában. Február 23-án kézikönyvtár- és katalógushasználati játékokat rendezett a könyvtár a negyedik osztályosoknak.

FODOR ANDRÁS József Attila-díjas költő szerzői estjét rendezte meg február 22-én, 18,30 órai kezdettel a székesfehérvári Velinszky László Városi Könyvtár. Bevezetőt mondott Román Károly tanár, közreműködtek a Vasvári Pál Gimnázium és Szakközépiskola irodalmi színpadának tagjai. Az irodalmi prog-

ramjaival a város közvéleményében rangot kivívott intézmény ez alkalommal is megejtelt: közel 80-an voltak kíváncsiak a költő műveire.

ERCSIBEN január 23-án megtárgyalta a Nagyközségi Tanács kibővített kulturális vezetősége a könyvtár munkáját. A beszámoló, mely a művelődési házával együtt készült el, s melyet egy ütemben vitattak meg a tanácstagok, a könyvtár egyenletes tevékenységéről tanuskodik, és az eredmények tekintetében mérsékelt igényeket tükröz. A több mint tizezer lakost számláló nagyközségben nincs fiókkönyvtár, ellenben szak szervezeti könyvtár működik a Cukorgyárban, valamint honvédségi könyvtár is üzemel. Amíg a kulturális munkát minden irányból összehangoltan vizsgálták, sajnos nem került napirendre a más könyvtári hálózatban végzett munka eredménye.

Az ülésen felmerült a könyvtár alapterülete bővítésének kérdése. Ezt a művelődési házban működő vendéglátóipari egység áthelyezésével kívánják megoldani, még ebben az esztendőben. Ebben az esetben az időközben szükké vált helyről kilépve, határozottabb és magasabb színvonalú könyvtári tevékenységre nyílik lehetőség.

Az évi 20 000 forintos könyvbeszerzési keret az állomány jó ütemű gyarapítását biztosítja, ezért üdvözljük örömmel a bejelentést, — a különben is szép könyvtár további terjeszkedését.

HEGEDŰS ÉVA, aki a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár olvasószolgálati csoportjában dolgozott eddig, február 1-től a módszertani és hálózati csoport

vezetőjeként tevékenykedik tovább. Ettől az időponttól kezdve az újjászervezett — és még ki egészülő módszertani csoport látja el ismét a székesfehérvári járás tanácskönyvtárainak szakmai-módszertani irányítását, amelyet ez ideig két nagyközségi könyvtárban (Gárdonyban és Polgárdiban) hálózati feladatkörrel megbízott főkönyvtárosok végeztek.

BÁNFFY GYÖRGY érdemes művész előadóját rendezték meg február 27-én délután fél 4 órakor a VIDEOTON Szakszervezeti Könyvtárában. Ékes-érdes anyanyelvünk című műsorában a művész "komoly és tréfás idézeteket" adott elő nyelvünk fejlődésének nyolc évszázadából, "a magyar irodalom tükrében": "a halotti beszéd a tolvajnyelvig". A nagyszerű rendezvényre a könyvtár irodalomjegyzékét tartalmazó meghívót küldött olvasóinak.

NÉVADÓ ÜNNEPSÉGET rendezett január 26-án a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár szak szervezeti bizottsága. A könyvtár múlt évaugusztusában elhunyt munkatársa, Csukly Alajos hathónapos kisfiának ekkor adták a Péter nevet. A bensőséges hangulatú ünnepségen résztvettek a Megyei és Városi Könyvtár dolgozói, közreműködtek a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola úttörői.

ÚJ KÖNYVTÁROSOKAT köszöntünk: a székesfehérvári járásban, Seregélyesen Kolonits Margitot, Enying-Leshegyen Göröcs Józsefnét és Tácon Németh

Mihálynét. Köszöntjük Murányi gyeyi Könyvtárba, ahol az olvasószolgálati csoportban tájékoztató könyvtárosként tevékenykedik. Lajost, aki a Pedagógus Továbbképzési Kabinetből január 15-én jött át a Vörösmarty Mihály Me-

BUCSUZUNK TOKODY MÁRIÁTÓL, a József Attila Gimnázium és Szakközépiskola könyvtárosától, aki 1974. január 14-én, életének 36. évében tragikus hirtelenséggel elhunyt.

1961-ben végezte el az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem-könyvtár szakát, azóta a székesfehérvári József Attila Gimnázium tanáraként, majd főhivatású könyvtárosaként – közben iskolai könyvtári szakfelügyelőként is – dolgozott. Tevékenysége emlékét néhány könyvtári szakcikke is őrzi.

Távozásával az iskolai könyvtárügy tehetséges, odaadó munkását veszítette el benne. Emlékét őrizzük!

